

**UCHWAŁA NR XLV/392/2022
RADY MIASTA I GMINY BUK**

z dnia 27 września 2022 r.

w sprawie uchwalenia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022-2025”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j.Dz.U.2022, poz. 559 ze zm.) w związku z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.Dz.U.2022, poz. 840) Rada Miasta i Gminy Buk uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022-2025” stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Buk.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Załącznik do uchwały Nr XLV/392/2022
Rady Miasta i Gminy Buk
z dnia 27 września 2022 r.

GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA I GMINY BUK
na lata 2022–2025

BUK 2022

Spis treści

Wstęp	5
I. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
II. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	7
1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	7
2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	7
3. Prawo budowlane	10
III. Zadania i kompetencje samorządowego organu gminnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami	12
1. Ustawa o samorządzie gminnym	12
2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	12
3. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	14
4. Ustawa o gospodarce nieruchomościami	15
5. Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych	15
6. Ustawa o ochronie przyrody	16
IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	17
1. Strategiczne cele państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	17
1.1. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	17
1.2. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	19
1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022	24
2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	25
2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku	25
2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	26
2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021–2024	34
2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Poznańskiego do 2030 roku	37
V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	39
1. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Buk na lata 2018–2023	39
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Buk	40
3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Buk	43
VI. Zasoby dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Buk	52
1. Ogólna charakterystyka gminy	52
2. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego gminy	53
2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	55
Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego z terenu Miasta i Gminy Buk	57

2.2. Zabytki nieruchome w gminnej ewidencji zabytków	59
Wykaz zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Buk	63
2.3. Krajobraz kulturowy	81
2.4. Zabytki ruchome	83
2.5. Zabytki archeologiczne	84
2.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	84
2.5.2. Wykaz stanowisk archeologicznych o czytelnej formie krajobrazowej	84
2.5.3. Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu Miasta i Gminy Buk	84
Wykaz stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Buk	87
VII. Ocena stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Buk	110
1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków	110
1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	110
1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków	111
1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych	112
1.4. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego	112
2. Obszary największego zagrożenia dla zabytków na terenie gminy	113
2.1. Obszary największego zagrożenia zabytków nieruchomych na terenie gminy	113
2.2. Obszary największego zagrożenia zabytków ruchomych na terenie gminy	113
2.3. Obszary największego zagrożenia dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy	113
VIII. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	115
1. Gminna ewidencja zabytków	116
1.1. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych	116
1.2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych	116
2. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy	116
3. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i szczególnych zagrożeń	116
4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych	117
5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	118
6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania i zagospodarowania	118
7. Poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych na terenie gminy stanowiących własność Miasta i Gminy Buk – kierunki działań i zadania	119
IX. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	120

X. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	122
XI. Niektóre źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	123

Wstęp

Głównym zamierzeniem „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022–2025” jest określenie kierunków działań i zadań związanych z wykonywaniem obowiązków – w zakresie kompetencji Miasta i Gminy Buk – związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem i krajobrazem kulturowym gminy.

Myślą przewodnią opracowanego gminnego programu opieki nad zabytkami jest uznanie potrzeby zachowania zasobów znajdującego się tutaj dziedzictwa kulturowego, a jednocześnie traktowanie tego dziedzictwa za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości społeczności lokalnej i promocji turystycznej gminy.

Głównym celem programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, w szczególności stanu zachowania i utrzymania zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych oraz krajobrazu kulturowego.

Aktualnie opracowany program stanowi kontynuację poprzednich gminnych programów opieki nad zabytkami. Jest to już piąty tego typu dokument. Wcześniej opracowane były dla przedziałów lat 2006–2009, 2010–2013, 2014–2017 i 2018–2021. Przyjmowano je odpowiednio uchwałami Rady Miasta i Gminy Buk nr XVI/84/07 z dnia 30 października 2007 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2007 r., nr 181, poz. 4019), nr XLVIII/297/10 z dnia 9 lutego 2010 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 73, poz. 1475), nr XLV/324/2014 z dnia 26 sierpnia 2014 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2014 r., poz. 5001) i nr XLIV/318/2018 z dnia 24 kwietnia 2018 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2018 r., poz. 4255). Podobnie jak wcześniejsze, również aktualny program opieki nad zabytkami jest dokumentem, który będzie cyklicznie aktualizowany. W trakcie realizacji programu prowadzony będzie monitoring, dzięki któremu możliwym stanie się uwzględnienie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych, co pozwoli na sprecyzowanie lub modyfikację przyjętych kierunków działań i zadań z nimi związanych.

Wskazane w aktualnym dokumencie kierunki działań i zadania są zgodne z krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi dokumentami strategicznymi powiązanymi z ochroną zabytków i opieką nad nimi. Nakreślone kierunki działań i zadania odpowiadają również prawnym regulacjom w zakresie ochrony zabytków w Polsce.

I. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r., poz. 840), który stanowi, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Jak wskazuje art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z regulacją art. 87 ust. 3 i 4 wskazanej wyżej ustawy wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy te są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce ustanawia **ustawa zasadnicza z dnia 2 kwietnia 1997 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** (Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późniejszymi zmianami). Jak stanowi art. 5 tegoż aktu Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl art. 6 ust. 1 Konstytucji Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Zgodnie ze wskazaniem art. 86 każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie, a zasady tej odpowiedzialności określają ustawy.

2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest **ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**.

Zabytki objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Zgodnie ze wskazaniem art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 przytoczonej ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) **zabytki nieruchome** będące w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi;
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
 - c) dziełami architektury i budownictwa;
 - d) dziełami budownictwa obronnego;
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
 - f) cmentarzami;
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;

- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) **zabytki ruchome** będące w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479);
 - f) instrumentami muzycznymi;
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) **zabytki archeologiczne** będące w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
 - b) cmentarzyskami;
 - c) kurhanami;
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6 ust. 2 ustawy).

Definicje legalne zabytku, zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego, historycznego układu urbanistycznego lub ruralistycznego, historycznego zespołu budowlanego, krajobrazu kulturowego, a także otoczenia zabytku, sformułowane zostały w art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

- 5) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny to przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 6) historyczny zespół budowlany to powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 7) krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 8) otoczenie zabytku to teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie ze wskazaniem art. 7 ustawy formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ponadto wskazana ustawa definiuje sposób realizacji ochrony zabytków, która – zgodnie z regulacją art. 4 – polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Organami ochrony zabytków – według wskazań art. 89 ustawy – są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

3. Prawo budowlane

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – **Prawo budowlane** (Dz. U. z 2021 r., poz. 2351 z późniejszymi zmianami) wprowadza następujące regulacje w zakresie ochrony zabytków:

- 1) zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należytych stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym m. in. z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską;
- 2) zgodnie z art. 30 ust. 2 a pkt 3 do zgłoszenia organowi administracji architektoniczno-budowlanej robót budowlanych należy dołączyć pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami;
- 3) w oparciu o art. 30 ust. 7 organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy lub spowodować m. in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków;
- 4) art. 39 ust. 1 wskazuje, że prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 5) art. 39 ust. 2 stanowi, że decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków;
- 6) w myśl art. 39 ust. 3 i 4 w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, przy czym wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni od dnia doręczenia wniosku; niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych;
- 7) zgodnie z art. 67 ust. 1, 2 i 3 jeżeli nieużytkowany obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu, przy czym nie jest możliwe wydanie takiej decyzji w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków, a w stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, organ nadzoru budowlanego wydaje taką decyzję po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków; wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć

stanowisko w terminie 30 dni; niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

III. ZADANIA I KOMPETENCJE SAMORZĄDOWEGO ORGANU GMINNEGO W ZAKRESIE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Ustawa o samorządzie gminnym

Zadania samorządowego organu gminnego z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego uregulowane zostały w ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r., poz. 559 z późniejszymi zmianami). Treść art. 7 ust. 1 pkt 9 tejże ustawy stanowi, iż do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, a w szczególności zadania te obejmują m. in. sprawy kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Uszczegółowienie zadań samorządowego organu gminnego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawiera ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) w art. 7 pkt 4 ustawy wskazano, że formami ochrony zabytków są m. in. utworzenie parku kulturowego oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego;
- 2) uprawnienie do utworzenia parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, posiada rada gminy, która może podjąć taką uchwałę, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zgodnie z regulacją zawartą w art. 16 ust. 1 ustawy; w myśl uregulowań w art. 17 ust. 1 ustawy na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
 - prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego;
 - zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
 - składowania lub magazynowania odpadów;
- 3) obowiązek uwzględniania przez samorządy gminne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w strategiach rozwoju gmin, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nakładają art. 18 i 19 ustawy;
- 4) zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy w strategiach rozwoju gmin, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin

- oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w szczególności:
- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
 - ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 5) tak jak wskazuje art. 19 ust. 1 ustawy w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę
- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - parków kulturowych;
- 6) w przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- 7) w myśl art. 19 ust. 1 a ustawy w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy uwzględnia się w szczególności ochronę
- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 8) zgodnie z art. 20 ustawy organy samorządu gminnego mają obowiązek uzgadniania projektów i zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 9) do zadań wójta, burmistrza albo prezydenta miasta – tak jak wskazuje art. 22 ust. 4 ustawy – należy prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy; ewidencja ta – według regulacji art. 21 ustawy – jest podstawą sporządzenia programu opieki nad zabytkami gminy;
- 10) art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 oraz art. 33 ust. 1 i 2 ustawy wskazują, że wójt, burmistrz albo prezydent miasta mają obowiązek przyjmowania zawiadomień o odkryciach w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkami, w tym zabytkami archeologicznymi, oraz niezwłocznego, nie dłużej niż w terminie 3 dni, zawiadamiania o takich faktach wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 11) zgodnie z art. 71 ust. 1 i 2 ustawy sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, do których jednostka samorządu gminnego posiada tytuł prawny, jest zadaniem własnym tej jednostki;
- 12) na podstawie art. 81 ust. 1 ustawy organ stanowiący gminy może udzielić – w trybie określonym przepisami i na zasadach określonych w odrębnej uchwale tego organu – dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie

lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

- 13) opracowanie programu opieki nad zabytkami jest zadaniem własnym samorządu terytorialnego; w myśl art. 87 ust. 1 ustawy wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządzają na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami; program przyjmuje odpowiednio rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3 ustawy); po dwóch latach od ogłoszenia w dzienniku urzędowym województwa programu opieki nad zabytkami wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządzają sprawozdanie, które przedstawiają radzie gminy (art. 87 ust. 4 i 5 ustawy).

3. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r., poz. 503) wprowadza następujące regulacje z zakresu ochrony zabytków:

- 1) jak wskazuje art. 1 ust. 2 ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m. in. wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 2) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, jakkolwiek nie jest ono aktem prawa miejscowego; przystąpienie do sporządzenia studium, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy, następuje na podstawie uchwały rady gminy;
- 3) zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 4 ustawy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się uwarunkowania wynikające m. in. ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, a nadto określa się m. in. obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 4) jak wskazuje art. 11 pkt 2 i pkt 5 lit. c ustawy wójt, burmistrz albo prezydent miasta zawiadamia na piśmie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu studium, a po sporządzeniu projektu studium uzyskuje opinię m. in. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 5) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego określa przeznaczenie terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego, oraz określa sposób ich zagospodarowania i zabudowy; plan ten jest aktem prawa miejscowego; przystąpienie do sporządzenia planu miejscowego, zgodnie z art. 14 ust. 1 i 4 ustawy, następuje na podstawie uchwały rady gminy, podjętej z własnej inicjatywy lub na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta;
- 6) zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt 4 i 7 w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się obowiązkowo m. in. zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej, a także granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie na podstawie odrębnych przepisów;

- 7) jak wskazuje art. 17 pkt 2 i pkt 6 lit. b tiret 8 ustawy wójt, burmistrz albo prezydent miasta zawiadamia na piśmie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu planu, a po sporządzeniu projektu planu uzyskuje uzgodnienie m. in. wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu;
- 8) zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt 2 i art. 60 ust. 1 ustawy decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, po uzgodnieniu w wojewódzkim konserwatorze zabytków – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

4. Ustawa o gospodarce nieruchomościami

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r., poz. 1899) wskazuje, że:

- 1) zgodnie z art. 13 ust. 4 pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek;
- 2) jak wskazuje art. 13 ust. 5 pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga również sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek;
- 3) w myśl art. 29 ust. 2, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie;
- 4) art. 68 ust. 3 daje uprawnienia właściwemu organowi przy sprzedaży nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków do obniżenia o 50 % ceny nabywanej zabytkowej nieruchomości; jednocześnie organ ten, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, może podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

5. Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1170 z późniejszymi zmianami) w art. 7 ust. 1 pkt 6 wskazuje, że grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich

utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

6. Ustawa o ochronie przyrody

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r., poz. 916) w art. 83 a ust. 1 określa, że zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1.1. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” przyjęta została do realizacji uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 roku (M.P. z 2020 r., poz. 1060).

Za główny cel strategii uznano wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel ten realizowany ma być poprzez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie;
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie;
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Cel główny strategii oparty został na trzech celach szczegółowych:

- cel szczegółowy 1: zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- cel szczegółowy 2: wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- cel szczegółowy 3: zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- 1) tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze;
- 2) ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury;
- 3) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury;
- 4) umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę;
- 5) wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Pierwszorzędne znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego mają w szczególności priorytety 2 i 3.

Uznano, że jednym z kluczowych zadań państwa w zakresie realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenia i zachowywania dzieł kultury jest dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny „Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami”.

Jednym z priorytetowych działań we wskazanym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii przez Prezydenta RP. Należy również wykorzystać ich potencjał do stymulowania rozwoju ośrodków miejskich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Realizowane będą inicjatywy polegające na inwestycjach w zakresie ochrony i zachowania Pomników Historii oraz rozwoju i promocji związanej z nimi oferty turystycznej. Zadania te będą prowadzone m. in. przy udziale środków europejskich oraz krajowych. Istotne znaczenie wśród krajowych zabytków odgrywają również obiekty o charakterze sakralnym, które cechuje wysoki poziom artystyczny oraz ponadprzeciętne wartości historyczne

i naukowe. Stanowią one najcenniejszą grupę zabytków architektury i budownictwa, co uzasadnia dalsze inwestowanie w ich ochronę i zachowanie. Projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmie następujące działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii:

- dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania;
- dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.

Równie ważnym wyzwaniem jest poprawa estetyki przestrzeni publicznej. W tym celu kontynuowany i rozwijany będzie projekt „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm, instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej. Zwiększony zostanie nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznej.

W ramach działań na rzecz gromadzenia i zachowania dorobku polskich artystów rozbudowywane będą kolekcje sztuki współczesnej o randze zbiorów narodowych oraz regionalne kolekcje sztuki współczesnej. Wsparcie w zakresie rozbudowy zbiorów kierowane będzie do muzeów. Istotne będą także działania na rzecz powstawania nowych dzieł muzycznych, ich prawykonań, popularyzacji i udostępniania w przestrzeni publicznej. Ważnym elementem będą także działania na rzecz ochrony materialnej i niematerialnej kultury tradycyjnej oraz wspierania autentycznej twórczości ludowej.

Kontynuacji i wzmacniania wymagają także dokumentowanie, poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki. W tym celu prowadzona i rozbudowywana będzie elektroniczna baza strat wojennych i prowadzone będą ich aktywne poszukiwania. Nowym narzędziem popularyzacji wiedzy i świadomości nt. polskich strat wojennych jest program dotacyjny, którego celem jest wsparcie działalności instytucji w kwestii badań proveniencyjnych odnośnie strat wojennych poniesionych w zakresie zbiorów artystycznych.

W ramach działań związanych z digitalizacją, cyfrową rekonstrukcją i udostępnianiem dóbr kultury wskazano w strategii następujące działania:

- 1) kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach (m. in. przez program ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Kultura cyfrowa”, fundusze europejskie, mechanizm premiowania aktywnie pozyskujących środki instytucji, które mogłyby stać się regionalnymi centrami kultury w zakresie digitalizacji i udostępniania zbiorów);
- 2) wspieranie wartościowych projektów, których celem jest udostępnianie zasobów kultury w Internecie do celów edukacyjnych, naukowych, kreatywnych i innych, oraz tworzenie narzędzi wspierających rozwój kompetencji bibliotekarzy cyfrowych, pracowników kultury, naukowców i innych grup użytkowników zasobów cyfrowych kultury (m. in. przez system refundacji kosztów i nagród finansowych);
- 3) systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów

- kultury, nauki i administracji, m. in. za pomocą przedsięwzięcia KRONIK@ (Krajowe Repozytorium Obiektów Nauki i Kultury) realizowanego przez ministra właściwego do spraw informatyzacji przy wsparciu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- 4) inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory;
 - 5) archiwizacja Internetu jako rzetelnego źródła wiedzy i referencji, m. in. przez wdrożenie systemowego modelu archiwizacji Internetu w Polsce z uwagi na konieczność archiwizacji stron internetowych oraz zasobów typu *born digital* i innych formatów, np. gier wideo czy projektów realizowanych w rzeczywistości wirtualnej;
 - 6) podnoszenie kompetencji cyfrowych ze względu na zmieniające się otoczenie zarówno w wymiarze prawno-organizacyjnym, jak i technologicznym, m. in. przez stworzenie oferty szkoleniowej mającej na celu pogłębienie wiedzy merytorycznej z zakresu procesu cyfryzacji zasobów kultury, a także prace analityczno-badawcze w zakresie digitalizacji i bibliotek cyfrowych;
 - 7) przeprowadzenie zmian legislacyjnych, tj. nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej, w tym m. in. regulacji dotyczących gromadzenia i udostępniania archiwizowanych zasobów polskiego Internetu oraz nowelizacja ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1231 z późniejszymi zmianami), w zakresie stworzenia nowych przepisów umożliwiających szersze udostępnienie w sieci materiałów bibliotecznych, audialnych i audiowizualnych.

1.2. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

„Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030” przyjęta została do realizacji uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 roku (M.P. z 2012 r., poz. 252). Jest to najważniejszy krajowy dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego państwa.

Głównym celem strategicznym wskazywanym przez ten dokument jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Osiąganie tego celu musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

Wskazany cel główny realizowany ma być poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- 2) poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków

dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

- 3) poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- 4) kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- 5) zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- 6) przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego istotne znaczenie mają cele szczegółowe 1, 2, 4 i 6.

Przy realizacji celu szczegółowego 1, dotyczącego podwyższenia konkurencyjności głównych ośrodków miejskich, wspierany będzie rozwój funkcji metropolitalnych, przede wszystkim wszystkich ośrodków wojewódzkich. Działania wspierające rozwój funkcji metropolitalnych będą dostosowane do sytuacji wyjściowej danego ośrodka miejskiego. Działania wspierające rozwój funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich obejmą przede wszystkim wzmacnianie i dywersyfikację ich funkcji gospodarczych poprzez tworzenie warunków dla lokalizowania na ich terenie inwestycji w sektorach o wysokiej wartości dodanej. Wzmacniany będzie również ich potencjał badawczo-naukowy, dostosowywane będą struktury przestrzenne i funkcjonalne do potrzeb rozwojowych gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności. Wspierane będą działania ułatwiające współpracę biznesu i nauki. Wspierane będzie ponadto lokowanie w tych ośrodkach wybranych funkcji zarządzających sektora publicznego o zasięgu krajowym i regionalnym oraz podwyższanie jakości funkcjonowania instytucji już istniejących. Wzmacniane i eksponowane będą również funkcje symboliczne ośrodków miejskich, w tym kulturowe – wspierana będzie renowacja i modernizacja istniejącej infrastruktury kultury (teatry, filharmonie, sale wystawowe, muzea, galerie sztuki, biblioteki itd.) oraz rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej i kongresowej oraz wystawienniczo-targowej.

Szczególna uwaga zostanie poświęcona tworzeniu i intensyfikacji powiązań między ośrodkami metropolitalnymi a ośrodkami regionalnymi, które w przyszłości mają uzupełniać policentryczną sieć metropolii. Działania te są istotne dla pełniejszego gospodarczego wykorzystania policentrycznej struktury sieci osadniczej w Polsce (w zakresie dużych i średnich ośrodków), równoważenia procesów rozwojowych (a tym samym wspomaganie procesów spójności przestrzennej kraju) oraz wprzęgnięcia w najbardziej dynamiczne procesy rozwojowe jak największej części polskiego terytorium. Szczególne znaczenie ma w tym kontekście wspomaganie budowy powiązań funkcjonalnych dowiązujących ośrodki regionalne do ośrodków metropolitalnych (w zakresie gospodarczym, społecznym, naukowym, kulturowym).

Dla podwyższania konkurencyjności głównych ośrodków miejskich niezbędne jest także zapewnienie właściwych relacji w obrębie ich obszarów funkcjonalnych (obejmujących zarówno gminy będące miastami, jak i mające status gmin wiejskich).

W wojewódzkich planach zagospodarowania przestrzennego zostaną wyznaczone obszary funkcjonalne największych polskich miast wskazanych

w koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, opracowane plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategię rozwoju. Plany i strategię powinny uwzględniać przede wszystkim: koncepcję zrównoważonej mobilności w obrębie tych obszarów, potrzebę ochrony obszarów cennych przyrodniczo, potrzebę ograniczania zagospodarowania terenów dotychczas nieurbanizowanych i zapobiegania temu zagospodarowaniu, a także potrzebę zachowania obszarów dostępnych publicznie w ramach struktury zagospodarowania przestrzeni miejskich.

Predyspozycje przyrodnicze i kulturowe terenu powinny być podstawą do kształtowania funkcji rozwojowych struktur przestrzennych. W ramach polityki regionalnej będą prowadzone działania o charakterze inwestycyjnym, szczególnie w zakresie infrastruktury transportowej (w tym mająca największe znaczenie integracja różnych form transportu), środowiskowej, społecznej oraz na rzecz rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Przy realizacji celu szczegółowego 2, dotyczącego poprawy spójności wewnętrznej i terytorialnego równoważenia rozwoju kraju, wspomagane będzie rozprzestrzenianie procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału do specjalizacji terytorialnej, a także wspomaganie spójności w obszarach problemowych.

Celem działań w tym obszarze będzie włączanie w procesy rozwojowe jak największych obszarów poszczególnych województw poprzez wspomaganie procesów integracji regionalnej wokół miast wojewódzkich i innych głównych miast, budowanie potencjału terytorialnego równoważenia rozwoju – gotowości do absorpcji impulsów służących wzrostowi, budowy warunków dla rozprzestrzenienia procesów rozwojowych na obszary otaczające główne ośrodki miejskie oraz tworzenia warunków do absorpcji tych procesów w mniejszych miastach, a także na obszarach wiejskich. Tam, gdzie pojawiają się odpowiednie warunki, należy promować rozwój specjalizacji terytorialnej (w zakresie turystyki, środowiska, różnych gałęzi przemysłu i rolnictwa) będącej cennym uzupełnieniem bazy dochodowej mieszkańców regionów. Podstawową rolę w procesach integracji regionalnej odgrywają miasta wojewódzkie. To one, koncentrując funkcje administracyjne oraz najwięcej funkcji gospodarczych, także w zakresie dostarczania usług publicznych wyższego rzędu, decydują najczęściej o możliwościach rozwojowych całych regionów. Bazą dla pobudzania dyfuzji stanie się sieć głównych ośrodków miejskich, które mimo zróżnicowania wielkości i skali oddziaływania zapewnią stabilizację polskiej przestrzeni.

Szansą dla rozwoju wielu obszarów wiejskich jest osiągnięcie specjalizacji dzięki wykorzystaniu ich dziedzictwa kulturowego, zasobów przyrodniczych i krajobrazowych. Następować będzie wzmocnienie ekologicznych funkcji obszarów wiejskich poprzez zalesianie gruntów porolnych, odtwarzanie stosunków hydrologicznych oraz włączenie niektórych terenów rolniczych do systemu korytarzy ekologicznych z zachowaniem właściwej proporcji terenów otwartych. Dodatkowo zostanie wzmocnione zarządzanie ich przestrzenią funkcjonalną poprzez tworzenie nowych struktur o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych, ochronę i rewaloryzację zachowanych obiektów zabytkowych i zespołów ruralistycznych. Opracowane i wdrożone zostaną standardy związane z ochroną krajobrazu wiejskiego, obejmujące także określenie obszarów wsparcia rolnictwa zachowującego tradycyjny krajobraz rolniczy oraz opracowanie na szczeblu rządowym programów rozwoju form produkcji roślinnej i hodowlanej, zgodnej z wymaganiami systemu ekologicznego.

Działania polityki przestrzennej w odniesieniu do zdegradowanych obszarów zurbanizowanych mają na celu przywrócenie ich funkcji administracyjnych, społecznych i gospodarczych oraz stworzenie warunków sprzyjających ich powtórному zagospodarowaniu dzięki skorelowanym interwencjom w sferze planowania przestrzennego, inwestycjom infrastrukturalnym oraz wsparciu zasobów ludzkich i przedsiębiorczości. Działania restrukturyzacyjne i rewitalizacyjne doprowadzą do odzyskania atrakcyjności danego obszaru lub miasta, do przywrócenia korzystnych warunków życia i podejmowania działalności gospodarczej oraz inwestycyjnej z wykorzystaniem istniejącego potencjału kulturowego i zachowaniem funkcji symbolicznych oraz przyrodniczych obszaru w procesie jego adaptacji do nowych funkcji.

Dla prawidłowego przeprowadzenia działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych konieczne jest wprowadzenie obowiązku zgodności programów restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych z regulacjami oraz dokumentami planistycznymi i regionalnymi. Zapewni to koordynację planowania oraz zintegrowane podejście do zagadnień obszarów rewitalizowanych na każdym poziomie planowania. Służyć temu będzie przygotowanie przepisów prawnych i wytycznych umożliwiających integrację i monitorowanie kompleksowych działań rewitalizacyjnych i restrukturyzacyjnych na obszarach miejskich i zdegradowanych.

Na poziomie regionalnym należy przeprowadzić identyfikację obszarów zdegradowanych w miastach oraz na terenach przemysłowych, powojkowych i wydobywczych, a także weryfikację jakościową ich walorów funkcjonalnych. Następnie w planach zagospodarowania przestrzennego województw należy wyznaczyć obszary, które (na poziomie lokalnym) powinny zostać objęte kompleksowymi programami rewitalizacji/restrukturyzacji oraz regionalnymi programami inwestycyjnymi, wpisującymi się w strategię rozwoju danego miasta (łącznie działania na obszarach zdegradowanych i tych dobrze rozwijających się), jak również w strategię rozwoju województwa.

Przygotowanie lokalnych programów rewitalizacyjnych będzie warunkiem niezbędnym do prowadzenia działań inwestycyjnych przewidzianych w regionalnych strategiach rozwoju. Poziom lokalny będzie ponadto odpowiedzialny za uporządkowanie stanu prawnego nieruchomości w miastach (regulacje dotyczące restytucji majątku i roszczeń majątkowych). Kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny obejmować priorytety techniczne, przestrzenne, społeczne, kulturowe, gospodarcze i ekologiczne. Ich zakres, oprócz poprawy stanu budynków mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej, powinien obejmować ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, integrację społeczną mieszkańców rewitalizowanych obszarów, przywrócenie terenom zdegradowanym ich funkcji przyrodniczej lub nadanie im takiej funkcji, a także promowanie zrównoważonego rozwoju.

Przy realizacji celu szczegółowego 4, dotyczącego kształtowania struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych, działania skoncentrują się m. in. na objęciu ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych i historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz stanowisk archeologicznych. Ochroną i działaniami promocyjnymi zostanie objęty także dorobek współczesnej architektury i urbanistyki. Minimalny poziom obiektowy, określany przez samorząd regionalny lub lokalny w oparciu o centralnie ustalone jednolite kryteria delimitacji krajobrazów,

powinien dotyczyć objęcia ochroną przestrzeni wyjątkowej, o cechach symbolicznych, świadczących o tożsamości i rozpoznawalności miejsca w skali kontynentu, kraju i regionu, a także stosowania wobec niej aktywnej polityki przestrzennej, pozwalającej na zachowanie historycznych walorów zwiększających przewagę konkurencyjną regionu i kształtowanie walorów współcześnie nadanych.

W celu ograniczenia presji na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego zostaną przygotowane zmiany w systemie prawa umożliwiające efektywne rozpoznawanie zasobów krajobrazowych, ich ochronę i gospodarowanie nimi. Ponieważ percepcja krajobrazu dotyczy oceny jego walorów widokowych, zostanie wprowadzony obowiązek wykonywania studiów krajobrazowych w procesie przygotowywania inwestycji planowanych na terenach objętych krajobrazową ochroną obszarową lub obiektową oraz zostaną opracowane wskazówki metodologiczne dla podniesienia jakości ocen oddziaływania na środowisko w tym zakresie.

Istotne będzie również stworzenie instrumentarium gospodarki gruntami służącego operacjonalizacji planów ochrony i planów zagospodarowania przestrzennego.

Rozwinięty zostanie także monitoring cennych krajobrazów kulturowych.

Uspołecznienie procesów planistycznych będzie wspomagać integrację zarządzania krajobrazem kulturowym odziedziczonym i związanym ze współczesnymi stosunkami społeczno-gospodarczymi, z zarządzaniem obiektami ochrony obszarowej, ochroną wartości symbolicznych mogących być podstawą potencjału rozwoju regionów, takich jak sylweta miasta i obiektu zabytkowego, obiektów istotnych dla dziedzictwa kulturowego społeczności lokalnych. Procedury te będą obejmowały także programy rewitalizacji obszarów przemysłowych i kryzysowych. Działania będą dotyczyły także koordynowania przedsięwzięć związanych z rozwojem regionów i obszarów turystycznych oraz systemów rekreacyjnych w obszarach cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie w celu ograniczenia presji ze strony turystyki na obszary o najwyższych walorach przyrodniczych (parki narodowe, rezerваты, atrakcyjne turystycznie obszary o niskiej chłonności ekologicznej) i intensyfikacji rozwoju społeczno-gospodarczego sąsiednich obszarów, w tym objętych restrykcjami konserwatorskimi, takich jak: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, parki kulturowe, ewidencjonowane zabytkowe założenia ruralistyczne i rezydencjonalne, rezerваты archeologiczne.

Przy realizacji celu szczegółowego 6, dotyczącego przywrócenia i utrwalenia ładu przestrzennego, realizowane będą działania obejmujące wprowadzenie zintegrowanego (spójnego i hierarchicznego) systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego zdolnego do efektywnej koordynacji działań podmiotów publicznych i polityk publicznych mających największe znaczenie dla zagospodarowania przestrzennego na różnych poziomach zarządzania, uporządkowanie regulacji zapewniających sprawność i powszechność działania systemu planowania przestrzennego, a także wzmocnienie instytucjonalne i jakościowe planowania przestrzennego.

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 zakłada, iż konieczne jest określenie przestrzeni mogącej pełnić funkcje symboliczne oraz identyfikacyjne w skali kraju i kontynentu, a także zahamowanie postępującego procesu homogenizacji krajobrazu miejskich obszarów funkcjonalnych. Potrzebne jest również określenie potencjału rozwojowego związanego z zachowaniem wartościowych elementów i struktur przestrzennych obszarów przemysłowych

i miejskich zdegradowanych oraz mniej eksponowanych krajobrazów decydujących o jakości życia społeczności lokalnych i będących świadectwem historii – także najnowszej.

W celu stworzenia systemu zmierzającego do zahamowania postępującej degradacji środowiska kulturowego, nieodwracalnej utraty krajobrazów historycznych i tworzących tożsamość miejsca, w tym rozwiązania konfliktów społecznych związanych z degradacją przestrzeni przyrodniczej, zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków architektonicznych, konieczne jest wprowadzenie do dokumentów planistycznych wszystkich szczebli zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego, umożliwiającej gospodarowanie krajobrazem w celu podniesienia konkurencyjności regionów. Wymaga to opracowania metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej, w tym potencjalnych obszarów stanowisk archeologicznych, oraz zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów. Zadanie obejmuje określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony (łącznie z poziomem ochrony gwarantowanym na podstawie list obiektów i obszarów) oraz prowadzenie monitoringu zachowania zasobów i zachowania materialnego dowodu do analiz archeologicznych, które wykonają następne pokolenia. Metodologia zostanie opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Obszary te zostaną wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące.

1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022

„Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” przyjęty został do realizacji uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 roku (M.P. z 2019 r., poz. 808).

Jako cel główny planowany do osiągnięcia w ramach realizacji tego programu wskazano stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel ten ma być realizowany poprzez wyznaczone cele szczegółowe:

- 1) optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- 3) budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach wyznaczonego celu szczegółowego 1, optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, przyjęto następujące kierunki działań:

1. wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym (zadania: szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym; merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach; konkurs Generalnego Konserwatora

Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami); 2. wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym (zadania: wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich; ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich; wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego; powołanie Centrum Architektury Drewnianej).

Cel szczegółowy 2, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, realizowany ma być poprzez: 1. merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami (zadanie: upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych – wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy); 2. podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego (zadanie: podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje).

Z kolei cel szczegółowy 3, budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, objąć ma działania polegające na: 1. upowszechnianiu wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości (zadania: kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami; tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami); 2. tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami (zadanie: program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego).

2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

2. 1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku” jest dokumentem przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XVI/287/2020 z dnia 27 stycznia 2020 roku.

Cel generalny strategii, tożsamy ze zdefiniowaną wizją rozwoju województwa wielkopolskiego, sformułowany został w następujący sposób: „Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa”.

Cel generalny ma być realizowany przy pomocy czterech celów strategicznych, a w ich obrębie jedenastu celów operacyjnych.

Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny 2: rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych

regionu, realizowany m. in. poprzez rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu (cel operacyjny 2.3.). Przyjęto, że jednym z kierunków interwencji przy wdrażaniu wskazanego celu operacyjnego ma być wzmacnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb wymieniono rozwój wielkopolskich instytucji kultury oraz rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego.

2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

W dniu 25 marca 2019 roku uchwałą nr V/70/19 Sejmik Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2019 r., poz. 4021) uchwalił „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania”.

Celem generalnym rozwoju przestrzennego województwa wielkopolskiego, przyjętym przez wskazany dokument jest „Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Realizacja celu generalnego opierać się ma na ośmiu celach szczegółowych, wśród których główne znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski, ma cel szczegółowy 4: ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji, który ma być realizowany poprzez następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego:

- wzmacnianie tożsamości narodowej i krajowej – działania ukierunkowane na osiągnięcie optymalnego stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu; ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych oraz kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin kulturowych, a zwłaszcza tworzeniu nowej jakości przestrzeni;
- rozwój zróżnicowanych form turystyki i rekreacji – działania ukierunkowane na zwiększenie znaczenia turystyki i rekreacji w województwie, a w związku z tym poprawę obsługi ruchu turystycznego poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej, poprawę dostępności do atrakcji turystycznych oraz utworzenie zintegrowanego regionalnego systemu centrów informacji turystycznej.

Dla realizacji wskazanego celu szczegółowego ustalono następujące działania:

- 1) w zakresie wzmacniania tożsamości narodowej i regionalnej
 - a) kształtowanie głównego obszaru kulturotwórczego poprzez:
 - wzmacnianie i wdrażanie działań ochronnych dla obiektów związanych ze Szlakiem Piastowskim, ukierunkowanych na zachowanie historycznych wartości krajobrazu w ich otoczeniu;
 - realizację jednolitego oznakowania Szlaku Piastowskiego;
 - urządzenie parkingów, miejsc noclegowych i gastronomicznych z adaptacją obiektów zabytkowych dla tych funkcji;

- wyznaczanie lokalnych tematycznych tras turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe Szlaku Piastowskiego;
- b) zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego poprzez:
 - ochronę obiektów cennych kulturowo, w tym:
 - obejmowanie obiektów wyższymi formami ochrony prawnej;
 - realizację nowych wpisów do rejestru i ewidencji zabytków;
 - tworzenie list dóbr kultury współczesnej;
 - modernizację obiektów zabytkowych, w tym adaptowanie i przystosowywanie ich do nowych funkcji, m. in.: na cele organizacji instytucji kulturalnych i obsługi ruchu turystycznego;
 - tworzenie lokalnych muzeów dla ochrony zasobów dziedzictwa ruchomego oraz dziedzictwa niematerialnego;
 - tworzenie skansenów oraz przenoszenie do nich najbardziej wartościowych obiektów architektury wiejskiej, którym nie można zapewnić ochrony w miejscach ich lokalizacji;
 - ochronę przestrzeni miast i wsi, w tym:
 - obejmowanie obiektów wyższymi formami ochrony prawnej;
 - realizację nowych wpisów do rejestru i ewidencji zabytków;
 - wyznaczanie obszarów o zachowanych wartościach kulturowych i określanie potrzeb ich odnowy, w tym w szczególności historycznych centrów miast, obszarów przemysłowych, powojkowych, historycznego rozplanowania miejscowości wraz z rozplanowaniem pól oraz określanie dla nich zasad zagospodarowania;
 - identyfikowanie obszarów zdegradowanych i obejmowanie ich działaniami planistycznymi w postaci programów rewitalizacji, miejscowych planów rewitalizacji lub planów odnowy miejscowości;
 - działania rewaloryzacyjne zachowujące charakterystyczne dla przestrzeni miejskiej i wiejskiej obszary i obiekty decydujące o ich tożsamości i specyfice miejsca, w tym również obszarów o zachowanych wartościach kulturowo-przyrodniczych, m. in: parków rezydencjonalnych, parków miejskich, ogrodów, cmentarzy, alei przydrożnych, zadrzewień śródpolnych;
 - ochronę obszarów cennych kulturowo, w tym:
 - tworzenie parków kulturowych;
 - wpisanie obszarów cennych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO;
 - rozwój działalności kulturalnej, promującej tradycje, obrzędy, rzemiosło, stroje, muzykę czy tradycyjną kuchnię grup regionalnych;
- c) poprawa jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu poprzez:
 - w obrębie obszarów zachowania tożsamości miejsca lokalizacji obiektów cennych kulturowo:

- wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej dla obiektów wraz z ich otoczeniem (przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na obiekty);
- tworzenie stref ochronnych dla obiektów archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz zewidencjonowanych obiektów archeologicznych, szczególnie tych o własnej formie krajobrazowej, z określeniem zasad inwestowania, w tym ograniczeń dla zainwestowania oraz prowadzenia działalności rolniczej;
- uwzględnienie ograniczeń w zagospodarowaniu terenów wynikających z ustanowionej strefy ochronnej dla Pomnika Zagłady;
- określanie terenów przeznaczonych pod zabudowę i terenów objętych zakazem zabudowy, z określeniem dopuszczalnych funkcji dostosowanych do otoczenia obiektów cennych kulturowo;
- wprowadzanie zakazów lokalizacji farm wiatrowych, inżynierskich obiektów wielkogabarytowych czy napowietrznej infrastruktury technicznej na terenie obiektów cennych kulturowo oraz w ich otoczeniu;
- określanie parametrów nowej zabudowy w otoczeniu obiektów cennych kulturowo, a w szczególności na przedpolach ekspozycji oraz na przebiegu osi widokowych, w tym: zasad podziału terenu, linii zabudowy, intensywności zabudowy, gabarytów nowych obiektów (wysokości budynków, rodzaju dachów, pokrycia dachów, proporcji i kompozycji oraz kolorystyki elewacji, użytych materiałów budowlanych) w sposób zapewniający właściwe wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz podkreślających lub eksponujących ich walory architektoniczne, estetyczne i krajobrazowe;
- określanie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam, ekranów akustycznych, w tym również miejsc zakazu ich lokalizowania, a także rodzaju dopuszczanej nawierzchni (posadzki) stosowanej w bezpośrednim otoczeniu obiektów cennych kulturowo;
- zachowanie lub odtwarzanie historycznych struktur kompozycji urbanistycznej w otoczeniu obiektów i obszarów cennych kulturowo, w tym m. in.: układu komunikacyjnego, systemu przestrzeni publicznych, kompozycji zieleni, linii zabudowy;
- określanie terenów zachowania istniejących lub odtwarzania historycznie ukształtowanych kompozycji zieleni, z uwzględnieniem pierwotnie nasadzonych gatunków;
- określanie warunków kształtowania zieleni w przedpolach ekspozycji i wzdłuż osi widokowych oraz nowej zieleni towarzyszącej obiektom wartościowym i nowej zabudowie w ich otoczeniu, w tym w szczególności wysokości i rodzaju gatunków, z uwzględnieniem kolorystyki letniej i zimowej;
- wyznaczanie terenów dla lokalizacji nowej zieleni o funkcji izolacyjnej, przesłaniającej obiekty niekorzystne

- czy zdegradowane oraz nowej zieleni na przedpolach ekspozycji i wzdłuż osi widokowych;
- w obrębie obszarów ochrony i zachowania historycznej specyfiki przestrzeni miast i wsi:
 - wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej obejmującej cenne kulturowo przestrzenie miast lub wsi wraz z ich otoczeniem (przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na charakterystyczne dla przestrzeni miast elementy krystalizujące kompozycje urbanistyczne, m. in. dominanty architektoniczne lub przestrzenne, wnętrza urbanistyczne, ciągi alei, zieleń komponowana oraz na charakterystyczne dla przestrzeni wsi elementy kompozycji ruralistycznej, m. in. dominanty architektoniczne lub przestrzenne, place, aleje i inna zieleń komponowana);
 - wprowadzanie ograniczeń dla nowej zabudowy wynikających z konieczności zachowania historycznych relacji wysokościowych, rozplanowania dominant (zapewnienie ekspozycji wież obiektów zabytkowych, np.: kościołów, ratuszy), ukształtowania dachów, układów zieleni, osi kompozycyjnych, gabarytów i gęstości zabudowy itp.;
 - zachowanie lub odtwarzanie przebiegów głównych historycznych traktów komunikacyjnych z uwzględnieniem charakteru zabudowy w pierzejach, w tym linii zabudowy, wysokości, czy geometrii dachów;
 - wyznaczanie nowych przestrzeni nadrzecznych, m. in. bulwarów spacerowych, miejsc odpoczynku czy plaż miejskich, z poszanowaniem historycznych wartości obszarów i ich otoczenia;
 - określanie ograniczeń w zagospodarowaniu i zabudowie terenów dla ochrony ekspozycji panoram miejscowości, w szczególności od strony rzek;
 - określanie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam, ekranów akustycznych, w tym również miejsc zakazu ich lokalizowania;
 - określanie terenów zachowania istniejącej lub odtwarzania historycznie ukształtowanych kompozycji zieleni;
 - określanie warunków kształtowania zieleni w przedpolach ekspozycji i wzdłuż osi widokowych, w tym w szczególności wysokości i rodzaju gatunków, z uwzględnieniem kolorystyki letniej i zimowej;
 - wyznaczenie terenów lokalizacji nowej zieleni o funkcji izolacyjnej przesłaniającej obiekty niekorzystne czy zdegradowane;
 - poprawa funkcjonowania układów komunikacyjnych – budowa obwodnic miejscowości, modernizacja dróg, wprowadzanie stref ruchu uspokojonego w centrach, wyznaczanie tras rowerowych, budowa parkingów buforowych;

- w obrębie obszarów ochrony i zachowania specyfiki krajobrazu obszarów cennych kulturowo, w tym krajobrazu wiejskiego:
 - wyznaczanie stref ochrony krajobrazu obejmujących specyficzne elementy przestrzeni, w tym przedpola ekspozycji widokowej oraz osie widokowe na obiekty charakterystyczne dla specyfiki krajobrazu (obiekty budowlane, obiekty przyrodnicze, obiekty archeologiczne o własnej formie krajobrazowej);
 - identyfikacja i zachowanie elementów tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w tym w szczególności zadrzewień śródpolnych, enklaw leśnych i łąkowych oraz cieków wodnych, zachowanie charakterystycznego rozplanowania jednostek osadniczych, w tym wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę wzdłuż placów i dróg w granicach istniejących miejscowości;
 - identyfikacja obszarów, dla których ze względu na wysokie wartości kulturowe należy zachować charakterystyczne podziały gruntów;
 - zachowanie tradycyjnego sposobu rozplanowania istniejących zagród, w tym w szczególności układu budynków mieszkalnych, gospodarczych, przedogródków i relacji pomiędzy przestrzenią otwartą a zabudową;
 - zachowanie historycznych cech zabudowy regionalnej, w tym w szczególności kształtu i pokrycia dachu, materiału budowlanego, kolorystyki elewacji itp.;
 - określanie ograniczeń w zagospodarowaniu i zabudowie terenów dla ochrony ekspozycji panoram miejscowości, w tym w szczególności zasad podziału terenu, intensywności zabudowy, gabarytów nowych obiektów (wysokości budynków, rodzaju dachów, pokrycia dachów, proporcji i kompozycji oraz kolorystyki elewacji, użytych materiałów budowlanych);
 - zachowanie charakterystycznej, historycznej małej architektury, w tym ogrodzeń, kapliczek i krzyży przydrożnych, oraz charakterystycznych nasadzeń zieleni wzdłuż dróg;
 - określanie terenów zachowania istniejącej lub odtwarzania historycznie ukształtowanych kompozycji zieleni (parków, alei drzew) z uwzględnieniem pierwotnie nasadzonych gatunków zieleni;
 - wprowadzanie zakazów niwelacji terenów o istotnym znaczeniu dla zachowania charakterystycznego historycznie ukształtowanego krajobrazu;
 - ograniczanie rozpraszania osadnictwa w strefach podmiejskich, w krajobrazach otwartych;
 - eliminowanie lub ograniczanie lokalizacji inwestycji, które przekraczają skalę miejsca i wywierają duży wpływ na krajobraz obszarów cennych kulturowo, w tym elektrowni wiatrowych, fotowoltaicznych i biogazowni rolniczych, wielkogabarytowych budowli przemysłowych, reklam;

- w obrębie obszarów krajobrazu leśnego:
 - wprowadzanie zieleni osłonowej, szczególnie w strefach przyleśnych, wokół obiektów dysharmonijnych w stosunku do krajobrazu;
 - rozwijanie i wzmacnianie powiązań ekologicznych zapewniających łączność z innymi kompleksami leśnymi;
 - w obrębie obszarów krajobrazu łąkowego:
 - zachowanie istniejących ekosystemów łąkowych;
 - zachowanie naturalnego krajobrazu w obrębie dolin rzecznych i teras zalewowych;
 - wykluczanie i ograniczanie zabudowy oraz zainwestowania na obszarach ciągów ekologicznych;
 - rozwijanie i wzmacnianie powiązań ekologicznych dolin rzecznych;
 - w obrębie obszarów krajobrazu przekształconego:
 - sukcesywną rekultywację terenów zdegradowanych i zdewastowanych w wyniku działalności odkrywkowej eksploatacji złóż kopalin;
 - wprowadzanie nowych funkcji na terenach pogórnich;
- d) rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej poprzez:
- rozwój działalności kulturalnej w miejscowościach o wysokich wartościach dziedzictwa kulturowego i wysokim znaczeniu instytucji kultury, spełniających funkcję kulturalnych centrów Wielkopolski;
 - poprawę dostępności do usług kultury;
 - podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym rozwijanie współpracy międzynarodowej, krajowej i regionalnej, wspieranie nowych inicjatyw promujących dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej Wielkopolski i Polski;
 - wspieranie lokalnej działalności kulturalnej tworzonej w oparciu o specyficzne, lokalne zasoby dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego m.in. poprzez:
 - organizację izb pamięci, muzeów;
 - wytyczanie lokalnych szlaków turystyki kulturowej;
 - tworzenie zespołów ludowych i grup kultywujących obrzędy ludowe i umiejętności związane z wytwarzaniem lub użytkowaniem tradycyjnych instrumentów muzycznych i rękodzieła oraz posługiwaniem się językiem regionalnym;
- 2) w zakresie rozwoju zróżnicowanych form turystyki i rekreacji
- a) zwiększenie atrakcyjności obszarów wizerunkowych dla rozwoju zróżnicowanych form turystyki poprzez:
- efektywną ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych;
 - podnoszenie jakości, innowacyjności i konkurencyjności ofert turystycznych;
 - poprawę estetyki miast i wsi, w tym szczególnie obiektów o funkcjach turystycznych;

- promowanie lokalnej kultury – tradycji i zwyczajów wielkopolskiej wsi oraz kuchni regionalnej;
 - rozwój preferowanych specjalizacji turystyki kulturowej, krajoznawczej, biznesowej, kwalifikowanej i wypoczynkowej w poszczególnych gminach;
- b) rozwój turystyki kulturowej poprzez:
- kształtowanie spójnego systemu pasm kulturowych województwa wielkopolskiego w oparciu o przebieg najważniejszych szlaków kulturowych o randze międzynarodowej i krajowej, w tym wyznaczanie międzyregionalnych powiązań szlaków kulturowych – łączenie szlaków o tej samej tematyce na granicach województw, w tym m. in. Szlaku Cysterskiego, Drogi św. Jakuba, Piastowskiej Drogi Romańskiej, Rowerowego Szlaku Bursztynowego, Szlaku Powstania Wielkopolskiego;
 - tworzenie tematycznych systemów szlaków dziedzictwa, włączanie szlaków istniejących oraz wytyczanie nowych, w tym w szczególności związanych z początkami Państwa Polskiego, dziedzictwem sakralnym, sławnymi rodami i ludźmi, walkami o wolność, zabytkami militarnymi, zabytkami techniki i techniką wodną;
 - poprawę atrakcyjności szlaków dziedzictwa i obiektów zabytkowych poprzez:
 - określanie zasad zagospodarowania otoczenia obiektów położonych na przebiegu szlaków kulturowych oraz jednolitych zasad organizacji szlaków kulturowych;
 - wyposażanie szlaków kulturowych w elementy informacji turystycznej, miejsca postoju, parkingi, obiekty obsługi turystów – gastronomia, miejsca noclegowe;
 - zagospodarowanie i wykorzystanie istniejącej sieci kolei wąskotorowych;
 - zagospodarowanie nadbrzeży na obszarach śródmiejskich;
 - urządzenie parków tematycznych, w tym skansenów i innych obiektów plenerowych;
 - wyznaczanie i zagospodarowanie miejsc dla organizacji imprez plenerowych tematycznych, wykorzystujących wątki historyczne i artystyczne danego obszaru;
 - budowę i modernizację muzeów i multimedialnych wystaw powiązanych ze szlakami kulturowymi;
 - uatrakcyjnienie i unowocześnienie ekspozycji i programów zwiedzania muzeów;
 - budowę i modernizację obiektów związanych z działalnością kulturalną, w szczególności teatrów, filharmonii, sali wystawowych, muzeów, galerii i bibliotek;
 - wprowadzanie nowych funkcji w obiektach zabytkowych, w szczególności związanych z działalnością kulturalną i turystyczną;

c) rozwój turystyki kwalifikowanej poprzez:

- kompleksowe zagospodarowanie Wielkiej Pętli Wielkopolski jako jednej z wiodących marek turystycznych województwa wielkopolskiego;
- utrzymanie i rozbudowę Wielkopolskiego Systemu Szlaków Rowerowych oraz Wielkopolskiego Systemu Szlaków Piesznych;
- wyznaczanie szlaków konnych o randze regionalnej i krajowej z uwzględnieniem powiązań międzyregionalnych;
- rozbudowę lokalnej sieci szlaków oraz ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych, stanowiących łączniki i pętle dla szlaków turystycznych o randze międzynarodowej, krajowej i regionalnej;
- modernizowanie istniejących oraz budowę nowych przystani i marin na Noteci i Warcie;
- zagospodarowanie terenów nadrzecznych, w tym urządzenie plaż, parków, bulwarów, punktów widokowych czy placów zabaw,
- rozbudowę infrastruktury nadbrzeży rzecznych dla uprawiania sportów lądowych i wodnych, w tym dróg dla rowerów, boisk, stanowisk wędkarskich, wypożyczalni sprzętu sportowo-rekreacyjnego;
- wyznaczanie i zagospodarowanie miejsc dla organizacji imprez plenerowych kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych;
- rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;
- rozbudowę zaplecza turystycznego lotnisk sportowych oraz zagospodarowanie terenów położonych w ich sąsiedztwie, w tym w szczególności budowa parkingów, dojazdów czy realizacja oznakowania;

d) rozwój turystyki wypoczynkowej poprzez:

- racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju wypoczynku i rekreacji;
- poprawę jakości zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego;
- rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w szczególności kąpielisk, boisk, ścieżek spacerowych, rowerowych, pól golfowych, kortów tenisowych;

e) rozwój turystyki biznesowej poprzez:

- modernizację i rozbudowę wyspecjalizowanej infrastruktury wystawienniczej i kongresowej;
- tworzenie nowych, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych, uwzględniających funkcje obsługi międzynarodowych konferencji i kongresów;
- rozbudowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w tym obiektów wykorzystujących wody termalne;

f) poprawę obsługi ruchu turystycznego poprzez:

- rozbudowę bazy noclegowej o różnicowanym standardzie;
- rozbudowę bazy gastronomicznej opartej na tradycyjnej kuchni regionalnej;
- rozbudowę bazy agroturystycznej;

- zagospodarowanie przestrzeni publicznych stanowiących miejsca spotkań mieszkańców i turystów, w szczególności ulic, placów, skwerów, zieleńców, parków, ogrodów;
- poprawę dostępności komunikacyjnej do atrakcji turystycznych, w szczególności transportem zbiorowym, rozwój systemów rowerów miejskich oraz parkingów.

2.3. Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021–2024

„Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021–2024”, przyjęty do realizacji uchwałą nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2022 r., poz. 58).

Cel główny programu – „Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń” – realizowany ma być poprzez pięć celów szczegółowych, którym przypisano określone kierunki działań i powiązane z nimi zadania:

- zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego
 - a) podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków
 - monitorowanie i aktualizacja wiedzy na temat stanu zachowania, potrzeb remontowych i inwestycji w obiektach zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych;
 - planowanie i podejmowanie zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ruchomymi i nieruchomymi będącymi w posiadaniu lub użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych;
 - zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów, a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego;
 - b) wspieranie ochrony zabytków archeologicznych
 - kontynuacja oraz planowanie badań archeologicznych przez instytucje podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego;
 - c) popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
 - organizacja konkursów upowszechniających wiedzę na temat regionalnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
 - wspieranie działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej i kulturalnej obejmującej niematerialne dziedzictwo Wielkopolski;
 - wspieranie badań nad historią i dziedzictwem niematerialnym Wielkopolski;

- wspieranie tworzenia repozytoriów wiedzy o lokalnym dziedzictwie niematerialnym Wielkopolski ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie technik cyfrowych;
- promowanie regionalnych zespołów muzycznych i folklorystycznych, rzemieślników oraz artystów ludowych;
- d) monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - uwzględnianie w wojewódzkich dokumentach strategicznych i planistycznych wytycznych zapewniających ochronę wartościowych elementów krajobrazu kulturowego;
 - uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w obrębie planowania rozwoju powiązań komunikacyjnych również w wymiarze międzywojewódzkim;
 - zapobieganie zagrożeniu dla cennych krajobrazów kulturowych poprzez nadmierną ekspansję inwestycyjną;
- budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego
 - a) wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe
 - wsparcie nowoczesnej oferty edukacyjnej kształtującej świadomość regionalną, opartej na wykorzystaniu zabytków, tradycji i dziedzictwa kulturowego;
 - stwarzanie warunków współpracy pomiędzy szkołami a instytucjami kultury Samorządu Województwa;
 - wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego;
 - wspieranie wydarzeń cyklicznych związanych z lokalnymi historiami Wielkopolski lub kulturą ludową;
 - wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako element wzmacniający poczucie tożsamości;
 - b) wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat
 - podejmowanie działań zmierzających do wyeksponowania obiektów związanych z Powstaniem Wielkopolskim;
 - podejmowanie i wspieranie inicjatyw związanych z ochroną miejsc pamięci dotyczących Powstania Wielkopolskiego;
 - wspieranie publikacji związanych z Powstaniem Wielkopolskim;
 - wspieranie projektów edukacyjnych w tym konkursów oraz wydarzeń cyklicznych i jednorazowych związanych z Powstaniem Wielkopolskim;
 - c) stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej
 - wspieranie projektów zgłaszanych przez stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe i inne podmioty, które prowadzą działania popularyzatorskie i edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

- popularyzowanie idei społecznej opieki nad zabytkami i jej znaczenia w kształtowaniu kapitału społecznego wspólnot lokalnych;
- włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa
 - a) wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne
 - propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych poprzez wspieranie turystyki kulturowej i rekreacyjnej;
 - promowanie istniejących szlaków kulturowych (Szlak Piastowski) oraz tworzenie nowych (Szlak Pracy Organicznej) jako istotnych działań dla promocji regionu;
 - wspieranie działań prowadzonych dla rozszerzenia listy miejsc objętych statusem Pomnika Historii oraz promowanie miejsc posiadających taki status;
 - propagowanie idei tworzenia parków kulturowych jako zintegrowanych form ochrony krajobrazu i lokalnych wartości kulturowych;
 - wspieranie rozwoju turystyki związanej z pamięcią o Powstaniu Wielkopolskim, w tym w szczególności przedsięwzięć zmierzających do tworzenia szlaków i miejsc pamięci o Powstaniu Wielkopolskim;
 - b) wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych
 - promowanie zabytków poprzez wsparcie dla publikacji i wydawnictw popularyzujących szlaki kulturowe oraz obiekty zabytkowe znajdujące się na szlakach lub w ich pobliżu;
 - wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa niematerialnego;
 - promowanie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego;
 - c) wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla województwa
 - promowanie twórczości, wytworów, dzieł i aktywności lokalnych rzemieślników, artystów ludowych, muzyków oraz zespołów muzycznych i folklorystycznych, a także twórców inspirowanych się twórczością lokalną i regionalną;
 - wsparcie dla inicjatyw związanych z pokazami dawnych rzemiosł, technik, działań twórczych;
 - zaangażowanie instytucji kultury Samorządu Wielkopolskiego w działania edukacyjne, popularyzatorskie, upowszechnieniowe obejmujące niematerialne dziedzictwo Wielkopolski poprzez tworzenie kolekcji muzealnych w oparciu o kulturowe dziedzictwo regionu oraz organizowanie wystaw i programów poświęconych lokalnemu dziedzictwu z udziałem twórców regionalnych;
- rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
 - a) włączanie zabytków w procesy gospodarcze
 - wzmacnianie infrastruktury kultury poprzez rozwój instytucji kultury oraz rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego i innych szlaków kulturowych;

- wspieranie inicjatyw gospodarczych związanych z wytwarzaniem produktów regionalnych oraz wprowadzaniem ich do obrotu;
- wspieranie powstawania miejsc pracy związanych z udostępnianiem zabytków, edukacją kulturową oraz interpretacją dziedzictwa;
- popularyzowanie działalności związanej z konserwacją, restauracją oraz dokumentacją zabytków;
- b) włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami
 - wspieranie cyfryzacji i digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez realizację projektów im poświęconych, a także poprzez rozwijanie kompetencji cyfrowych i upowszechnianie dobrych praktyk;
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych
 - a) udostępnianie obiektów zabytkowych
 - popularyzowanie wśród właścicieli obiektów zabytkowych idei powszechnej dostępności obiektów zabytkowych z uwzględnieniem dostępności osób ze szczególnymi potrzebami;
 - prowadzenie działalności wydawniczej, mającej na celu wzrost społecznej świadomości znaczenia obiektów zabytkowych jako powszechnie dostępnego dobra wspólnego;
 - b) wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania
 - publikowanie na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego informacji o możliwościach ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach;
 - publikowanie informacji o funduszach ze środków Unii Europejskiej;
 - publikowanie informacji o możliwościach dotacji w Monitorze Wielkopolskim.

2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Poznańskiego do 2030 roku

„Strategia Rozwoju Powiatu Poznańskiego do 2030 roku” przyjęta została do realizacji uchwałą nr XXXIII/479/V/2017 Rady Powiatu w Poznaniu z dnia 25 października 2017 roku.

W dokumencie tym sformułowana została misja Samorządu Powiatu Poznańskiego – „Rozwijamy potencjał społeczny i gospodarczy naszego Powiatu dla dobra jego mieszkańców, dbając o środowisko przyrodnicze w myśl zasad zrównoważonego rozwoju”. Na podstawie tej misji określono wizję rozwoju powiatu – „Powiat Poznański, tworząc z miastem Poznań wielkomiejską Metropolię, rozwija się dynamicznie i zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy Powiatu mają dobry dostęp do miejsc pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i wypoczynku oraz zapewnione czyste środowisko i poczucie bezpieczeństwa publicznego. Nowoczesna gospodarka, lokalny kapitał społeczny i wysoki poziom usług publicznych, gwarantują stały rozwój demograficzny i gospodarczy Powiatu oraz wysoki w skali kraju poziom życia jego mieszkańców”.

W strategii wyznaczono pięć celów strategicznych, którym przypisano odpowiednie cele operacyjne.

Największe znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny 1: ochrona i kształtowanie walorów środowiska przyrodniczego

oraz dziedzictwa kulturowego Powiatu Poznańskiego i powiązany z nim cel operacyjny 2: ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego. Przyjęto, że w ramach realizacji tego celu operacyjnego podejmowane będą następujące działania:

- zapewnienie właściwej opieki nad własnymi obiektami zabytkowymi oraz sprawnej administracji w zakresie dóbr kultury;
- rozwój kompleksowej współpracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami.

V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Buk na lata 2018–2023

„Lokalny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Buk na lata 2018–2023” przyjęty został do uchwały nr XLIII/312/2018 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 marca 2018 roku.

W dokumencie tym wyznaczono obszary rewitalizacji obejmujące w granicach miasta Buk teren Starego Miasta, teren Osiedla Przyjaźni, a także niezamieszany teren Bukowianki S. A. przy ulicach Otuskiej i Dobieżyńskiej wraz z terenem przyległej Szkoły Podstawowej im. Bohaterów Bukowskich przy ulicy Szkolnej 12. W obrębach wiejskich obszary rewitalizacji wyznaczono dla wsi Cieśle, Kalwy i Otusz.

Wskazano następujące cele działań rewitalizacyjnych na wskazanych obszarach:

- w sferze społeczno-gospodarczej – wzrost integracji społecznej i zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne;
- w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej – odnowa i poprawa funkcjonalności obiektów i przestrzeni rewitalizowanych miejscowości dla mieszkańców i gości.

Określono następujące działania rewitalizacyjne:

- 1) w sferze społeczno-gospodarczej
 - udostępnienie nowych obiektów edukacji, sformułowanie nowej oferty kulturalnej i edukacyjnej;
 - udostępnienie nowych obiektów i przestrzeni integracji społecznej;
- 2) w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej
 - ochrona i odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego;
 - poprawa warunków mieszkaniowych i prowadzenia działalności gospodarczej poprzez odnowę tkanki mieszkaniowej;
 - poprawa organizacji ruchu i warunków parkowania w historycznym centrum Buku.

W ramach programu rewitalizacji zaplanowano realizację wyszczególnionych poniżej projektów inwestycyjnych:

- 1) zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego placu Przemysława (ryнку) w Buku;
- 2) zagospodarowanie poddasza w najstarszej części budynku szkoły w Buku przy ulicy Szkolnej 12 na potrzeby dzieci i młodzieży;
- 3) przystosowanie budynku po byłej szwalni w Buku przy ulicy Otuskiej 8 na potrzeby społeczno-kulturalno-edukacyjne;
- 4) renowacja budynku w Buku przy ulicy Bohaterów Bukowskich 27 – placu Przemysława 12
- 5) remont i przebudowa budynków usytuowanych w Buku przy placu Reszki 3, ulicy Poznańskiej 2 i ulicy Mury 8 oraz zagospodarowanie terenów przyległych;
- 6) przywrócenie budynkowi usytuowanemu w Buku przy ulicy Mury 32 wartości użytkowych i estetycznych;
- 7) przebudowa i nowa oferta świetlicy wiejskiej w Kalwach;
- 8) odnowa wybranych budynków mieszkalnych w Otuszu i Cieślach;

Do projektów „miękkich” wspierających rozwój obszaru zaklasyfikowano:

- 1) zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego zabytkowego założenia urbanistycznego miasta Buku poprzez opracowanie aplikacji mobilnej;
- 2) utworzenie w budynku po byłej szwalni w Buku przy ulicy Otuskiej 8 Bukowskiego Centrum Integracji i Rewitalizacji Społecznej;
- 3) zorganizowanie w budynku po byłej szwalni w Buku przy ulicy Otuskiej 8 zajęć warsztatowych dla dzieci i młodzieży – „Spotkania z wyobraźnią”;
- 4) zorganizowanie w budynku szkoły w Buku przy ulicy Szkolnej 12 warsztatów dla dzieci i młodzieży – „Ocalić od zapomnienia”;
- 5) utworzenie wiejskiego zespołu perkusyjnego w świetlicy wiejskiej w Kalwach;
- 6) integracja społeczeństwa wiejskiego w ramach działającego Koła Gospodyń Wiejskich w Otuszu.

2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Buk

Problematyka ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz opieki nad zabytkami na terenie gminy została zawarta w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Buk”, przyjętym uchwałą nr XII/96/2019 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 października 2019 roku.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uznano, że ze względu na ochronę walorów przestrzennych, historycznych i przyrodniczych, do wymogów ochrony ładu przestrzennego należy zaliczyć:

- ograniczenie nadmiernego wydłużania ciągów zabudowy wzdłuż głównych tras komunikacyjnych i rozwijanie wsi z maksymalnym poszanowaniem rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez tworzenie zwartych układów zabudowy;
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego oraz architektury małomiasteczkowej;
- podnoszenie wymogów architektonicznych w stosunku do obiektów realizowanych w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych;
- ochronę układu urbanistycznego oraz układów ruralistycznych, obiektów sakralnych, zespołów pałacowo-parkowych i folwarcznych, parków oraz obiektów indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków;
- eksponowanie zabytków archeologicznych poprzez ewentualne odkrycie i ekspozycję reliktów archeologicznych, realizację obiektów małej architektury, punktu i tablic informacyjnych, parkingu w pobliżu obiektu;
- rozdzielanie funkcji mieszkaniowej od przemysłu;
- lokalizowanie funkcji uciążliwych w określonych rejonach gminy;
- zabezpieczenie na obszarze gminy terenów pod inwestycje publiczne;
- zabezpieczenie ewentualnych terenów sportowych, rekreacyjnych i turystycznych, szczególnie w okolicy jeziora Niepruszewskiego.

Podstawowymi zadaniami w zakresie ochrony ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju gminy, będą:

- racjonalny rozwój funkcji mieszkaniowej;

- rozwój terenów przemysłowych w oddzieleniu od zabudowy mieszkaniowej;
- rozwój i aktywizacja usług;
- rozwój i aktywizacja funkcji turystycznych, krajoznawczych, z wykorzystaniem obszarów cennych przyrodniczo, z zachowaniem wymogów ochrony środowiska przyrodniczego;
- rozwój i dostosowanie do potrzeb infrastruktury technicznej i komunikacyjnej;
- rozwój i modernizacja rolnictwa na terenach wiejskich.

Według wskazań studium gmina dysponuje atrakcyjnymi zasobami dla turystyki wiejskiej, zarówno pod względem przyrodniczym, kulturowym, jak i społecznym. Stanowią one bogatą i zróżnicowaną bazę do tworzenia oryginalnych produktów turystycznych. Znajdują się tu dwory i zachowane zabudowania folwarczne oraz zabytkowe parki. Miasto Buk ze swoistym klimatem, stanowią zaplecze handlowe i usługowe okolicznych wsi. Produkt turystyki wiejskiej stanowić może element oferty turystyki biznesowej, związanej z lokalizacją Parku Przemysłowego w Niepruszewie. Również dzięki obecności w granicach gminy jeziora Niepruszewskiego i sąsiedztwa jeziora Strykowskiego gmina może uczynić turystykę ważnym kierunkiem swojego rozwoju. Może bowiem wykorzystać swój potencjał, aby przyciągnąć turystów do przybycia poprzez m. in.:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania obiektów zabytkowych oraz przystosowania obiektów do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym;
- wykorzystanie i adaptację budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe;
- wykorzystanie terenów cennych i atrakcyjnych pod względem przyrodniczym;
- promocję turystyki pieszej i rowerowej;
- budowę infrastruktury turystycznej;
- rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej.

W studium przyjęto, że rozwój turystyki i rekreacji na terenie gminy rozwijany będzie poprzez:

- tworzenie bazy turystyczno-noclegowej głównie na atrakcyjnych krajobrazowo terenach, w tym terenach wsi Niepruszewo i Cieśle;
- tworzenie agroturystycznej bazy turystyczno-noclegowej na pozostałych terenach gminy;
- organizację i promocję tras wycieczkowych, pieszych i rowerowych;
- rewitalizację w kierunku turystycznym posiadanych zabytków architektury;
- rozwijanie funkcji wystawienniczej w zakresie zabytków ruchomych.

Przyjęto w studium, że w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy obowiązywać mają następujące zasady:

- wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, renowacyjne i rewitalizacyjne przy obiektach i na terenach wpisanych do rejestru zabytków oraz prace sanacyjno-porządkowe i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków oraz podziały działek i lokalizacja nowych obiektów, wymagają pozwoleń właściwego miejscowo konserwatora zabytków;
- zakazuje się lokalizacji inwestycji mogących przyczynić się do pogorszenia wyglądu obiektów i zespołów budowlanych, wpisanych do rejestru zabytków, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły, które mogą

silnie ingerować w krajobraz kulturowy oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru otoczenia zabytkowego;

- należy zachować oś widokową z drogi powiatowej nr 2739P na kościół drewniany w Buku.

Nadto w studium przyjęto następujące szczegółowe wskazania w zakresie respektowania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego przy kształtowaniu na terenie gminy zagospodarowania przestrzennego

1) w obrębie historycznego założenia urbanistycznego miasta Buk:

- nakaz uzyskania pozwolenia konserwatorskiego właściwego konserwatora zabytków, dla wszystkich prac budowlanych, konserwatorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych oraz podziału działek i lokalizacji tablic reklamowych, urządzeń reklamowych i tablic informacyjnych;
- nakaz trwałego zachowania historycznego rozplanowania oraz kompozycji przestrzennej zespołów budowlanych i pojedynczych budynków, kształtu placów i ulic, ich przebiegu, szerokości i przekroju, a także zachowania gabarytów i linii zabudowy oraz zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę całego układu;
- zakaz lokalizacji tablic reklamowych, urządzeń reklamowych, urządzeń technicznych, tablic informacyjnych, obiektów teletechnicznych i wszelkich dominant wysokościowych w przestrzeni architektonicznej w sposób i w formie zakłócającej historyczne relacje przestrzenne oraz deprecjonującej obiekty o wartości zabytkowej;

2) w odniesieniu do obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków:

- konieczność uzgadniania z właściwym konserwatorem zabytków wszelkich prac budowlanych w tym rozbiórkowych, konserwatorskich i restauratorskich mających szczególnie wpływ na zmianę wyglądu zewnętrznego budynków, m.in. wymiana stolarki okiennej i drzwiowej oraz pokrycia dachu, termoizolacja, malowanie elewacji i wszelkich innych modernizacji;
- nakaz zachowania lub w uzasadnionych przypadkach odtworzenia bryły historycznego budynku i kształtu dachu;
- zakaz zastosowania zewnętrznego ocieplenia ścian dla budynków z elewacjami ceglanymi lub z dekoracją architektoniczną;
- nakaz zachowania lub odtworzenia detalu architektonicznego oraz układu elewacji zewnętrznych, a także kształtu okien;
- zakaz stosowania blachy dachówkopodobnej lub gontu papowego jako pokrycia dachu;
- nakaz nawiązania kolorystyką elewacji do historycznych tendencji występujących na danym terenie;
- zakaz instalacji reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku;
- konieczność dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej, w zakresie usytuowania, skali i bryły oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;

3) w odniesieniu do historycznych cmentarzy:

- zachowanie zabytkowych cmentarzy poprzez utrzymanie i pielęgnację;
- zakaz nowych inwestycji;
- nakaz pielęgnacji zieleni;

- 4) w odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków:
 - zakaz zabudowy i prowadzenia wszelkich inwestycji budowlanych;
 - użytkowanie jako tereny rolnicze, nieużytki, tereny zieleni naturalnej;
 - zakaz nasadzeń;
 - zakaz niwelacji terenu;
 - nakaz uzyskania pozwolenia właściwego konserwatora zabytków na prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowiska archeologicznego;
- 5) w odniesieniu do stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków:
 - nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, na które należy uzyskać pozwolenie konserwatorskie, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Przyjęte w studium ustalenia spełniają warunki określone w art. 10 ust. 1 pkt 2, 3, 4 i 9 oraz ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także w art. 18 ust. 1–2 i art. 19 ust. 1–3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. uwzględniają uwarunkowania wynikające ze stanu krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, a także określają obszary i zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w zakresie określonym cytowanymi wyżej ustawami oraz w zakresie wynikającym z zasad ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów o wartościach kulturowych.

3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Buk

Sytuacja w zakresie planowania przestrzennego na terenie Miasta i Gminy Buk, w sensie istnienia dokumentów planistycznych w postaci miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, nie jest korzystna. Pokrycie terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania nie jest duże, wynosi bowiem 5,72% ogólnej powierzchni gminy (według stanu na czerwiec 2022 r. powierzchnia gminy pokryta planami miejscowymi wynosi 5,20 km²). Plany miejscowe skupiają się przede wszystkim w obrębie wschodniej i południowej części miasta Buk, a także w północnowschodniej części gminy – wsie Niepruszewo, Cieśle oraz przysiółki Otusz Huby i Józefowo, a także sporadycznie w południowej części gminy – wieś Sznyfin i przysiółek Michalin. Historyczne obszary, objęte prawną ochroną konserwatorską, nie posiadają planów miejscowych.

Aktualnie na terenie gminy obowiązują 34 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Niektóre z nich były zmieniane, jedno- lub kilkakrotnie.

Na terenie gminy uchwalono następujące plany miejscowe:

- 1.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego w Buku w rejonie ulic Dworcowej i Dobierzyńskiej – uchwalony uchwałą nr XXVII/129/1996 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 22 maja 1996 roku (Dz. Urzęd. Woj. Poznańskiego z 1996 r., nr 18, poz. 189)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;

- 1.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego w Buku w rejonie ulic Dworcowej i Dobierzyńskiej – uchwalona uchwałą nr XXXVIII/238/2001 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 24 kwietnia 2001 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2001 r., nr 47, poz. 778)
 - na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 1.3. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego w Buku w rejonie ulic Dworcowej i Dobierzyńskiej w części dotyczącej działek o numerach ewidencyjnych 1086/1 i 1086/3 – uchwalony uchwałą nr XL/249/2009 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 czerwca 2009 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2009 r., nr 180, poz. 3029)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 6.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Szewcach przy skrzyżowaniu dróg powiatowych nr 32734 i nr 32707 – uchwalony uchwałą nr XXXVIII/176/2000 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 sierpnia 2000 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2000 r., nr 65, poz. 876)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 3.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów przyległych do obwodnicy miasta Buku (drogi wojewódzkiej nr 307) na odcinku od ulicy Dworcowej do ulicy Grodziskiej – uchwalony uchwałą nr XXX/185/2000 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 24 października 2000 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2000 r., nr 79, poz. 1056)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 3.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przyległych do obwodnicy miasta Buku (drogi wojewódzkiej nr 307) na odcinku od ulicy Dworcowej do ulicy Grodziskiej w zakresie działki o nr ewidencyjnym 728/80 – uchwalona uchwałą nr XXVIII/173/2008 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 sierpnia 2008 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2008 r., nr 173, poz. 2879)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 3.3. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przyległych do obwodnicy miasta Buku (drogi wojewódzkiej nr 307) na odcinku od ulicy Dworcowej do ulicy Grodziskiej w zakresie działki o numerze ewidencyjnym 728/81 – uchwalona uchwałą nr XIX/143/2012 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 maja 2012 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2012 r., poz. 3019)

- na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 3.4. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przyległych do obwodnicy miasta Buku (drogi wojewódzkiej nr 307) na odcinku od ulicy Dworcowej do ulicy Grodziskiej – uchwalona uchwałą nr XXXVII/262/2017 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 września 2017 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2017 r., poz. 6180)
 - na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 3.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu AG – aktywizacji gospodarczej obejmującej teren likwidowanego odcinka drogi lokalnej pomiędzy ul. Dobieżyńską a ul. Przemysłową w obszarze własności „Wavin Metalplast Buk Sp. z o.o.” – uchwalony uchwałą nr XLIV/274/2001 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 listopada 2001 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2001 r., nr 151, poz. 3202)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 5.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w miejscowości Wielka Wieś – gmina Buk – uchwalony uchwałą nr XLVI/280/2001 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 grudnia 2001 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2002 r., nr 4, poz. 188)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 6.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej z usługami w Niepruszewie przy ul. Poznańskiej – gmina Buk – uchwalony uchwałą nr XLVI/281/2001 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 grudnia 2001 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2002 r., nr 105, poz. 2624)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 7.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Buk, w części dotyczącej wsi Otusz – teren eksploatacji złóż kruszywa naturalnego (działki ewidencyjne o nr 160/1 i 160/2 – o łącznej powierzchni ca 14 ha, z pominięciem gruntów leśnych o powierzchni 1,07 ha) – uchwalony uchwałą nr XLVI/282/2001 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 grudnia 2001 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2002 r., nr 4, poz. 189)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 8.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na obszarze działek nr 401/17 do 401/26

- w miejscowości Wielka Wieś, gmina Buk – uchwalony uchwałą nr LV/322/2002 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 sierpnia 2002 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2002 r., nr 118, poz. 3302)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 8.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na obszarze działek nr 401/17 do 401/26 w miejscowości Wielka Wieś, gmina Buk – uchwalona uchwałą nr XLVI/275/2009 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 października 2009 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 29, poz. 774)
- na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 9.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej położonych w Otuszu przy drodze gminnej nr 32.010 (Huby Otuskie) – uchwalony uchwałą nr VI/35/2003 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 stycznia 2003 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2003 r., nr 30, poz. 568)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 10.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Dobrej przy drodze gminnej nr 158 w sąsiedztwie wsi Szynfin na obszarze działki o nr ewid.: 94 – uchwalony uchwałą nr VIII/43/2003 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 25 lutego 2003 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2003 r., nr 37, poz. 724)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 11.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Buk, w części dotyczącej wsi Cieśle – teren eksploatacji złóż kruszywa naturalnego (fragment działki ewidencyjnej o nr 41/3) – uchwalony uchwałą nr X/53/2003 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 17 kwietnia 2003 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2003 r., nr 82, poz. 1581)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 12.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w rejonie ul. Dworcowej, torów kolejowych, drogi do Szewc, rzeki Trupiny w Buku – uchwalony uchwałą nr XXII/149/2008 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 25 marca 2008 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2008 r., nr 126, poz. 2305)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 12.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w rejonie ul. Dworcowej, torów kolejowych, drogi do Szewc,

- rzeki Trupiny w Buku – uchwalona uchwałą nr XV/114/2012 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 31 stycznia 2012 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2012 r., poz. 1345)
- na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 12.3. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w rejonie ul. Dworcowej, torów kolejowych, drogi do Szewc, rzeki Trupiny w Buku – uchwalona uchwałą nr XXXIV/300/2021 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 października 2021 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 8793)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 13.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi w bezpośrednim sąsiedztwie ulic: Otuskiej, Storczykowej i Różanej – uchwalony uchwałą nr XXVIII/174/2008 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 sierpnia 2008 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2008 r., nr 174, poz. 2900)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 13.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi w bezpośrednim sąsiedztwie ulic: Otuskiej, Storczykowej i Różanej – uchwalona uchwałą nr XXXIX/290/2014 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 stycznia 2014 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2014 r., poz. 1283)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 14.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Niepruszewie przy ulicy Poznańskiej – uchwalony uchwałą nr XXVIII/172/2008 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 sierpnia 2008 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2008 r., nr 174, poz. 2899)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 15.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Buku i Wielkiej Wsi w bezpośrednim sąsiedztwie ulic: Storczykowej i Różanej – uchwalony uchwałą nr XXXII/202/2008 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 16 grudnia 2008 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2009 r., nr 18, poz. 290)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 16.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi przy ulicy Świętego Rocha – uchwalony uchwałą nr XLVI/280/2009 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia

- 24 listopada 2009 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 50, poz. 1151)
- na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 16.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi przy ulicy Świętego Rocha – uchwalona uchwałą nr XXXVI/251/2017 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 sierpnia 2017 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2017 r., poz. 5686)
- na terenie objętym zmianą planu miejscowego nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 17.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu eksploatacji kruszywa naturalnego obejmującego fragment działki nr ewid. 41/3 obręb Cieśle – uchwalony uchwałą nr XLVII/290/2009 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 grudnia 2009 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 49, poz. 1129)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 18.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi – uchwalony uchwałą nr LV/354/2010 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 31 sierpnia 2010 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 234, poz. 4386)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 19.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi przy ulicy Kwiatowej, Otuskiej i obwodnicy miasta Buku – uchwalony uchwałą nr LV/355/2010 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 31 sierpnia 2010 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2010 r., nr 224, poz. 4115)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 20.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej położonych w Niepruszewie – działki o numerze ewidencyjnym 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115/3, 119 – uchwalony uchwałą nr VI/34/2011 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 marca 2011 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2011 r., nr 149, poz. 2411)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 21.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w mieście Buk, przy ul. Przemysłowej, działki o numerach ewidencyjnych 1140 i 1141 – uchwalony uchwałą nr VI/35/2011 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 marca 2011 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2011 r., nr 149, poz. 2412)

- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 22.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów usługowych położonych w Niepruszewie – działka o numerze ewidencyjnym 246/2 – uchwalony uchwałą nr VII/45/2011 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 10 maja 2011 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2011 r., nr 197, poz. 3109)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 23.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w miejscowości Niepruszewo, działki o numerach ewidencyjnych 244/2 i 243/2 – uchwalony uchwałą nr XIV/109/2011 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 grudnia 2011 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2012 r., poz. 790)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 24.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi przy ul. Jana Pawła II – uchwalony uchwałą nr XXV/180/2012 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 października 2012 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2012 r., poz. 6099)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 25.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w miejscowości Niepruszewo, między ulicą Żytnią i Szkolną, a drogą powiatową numer 2500P – uchwalony uchwałą nr XXXI/221/2013 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 23 kwietnia 2013 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2013 r., poz. 3792)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 26.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Buku przy ul. Mury – uchwalony uchwałą nr XLIV/316/2014 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 24 czerwca 2014 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2014 r., poz. 4555)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 27.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie węzłów przesiadkowych Poznańskiej Kolei Metropolitalnej na obszarze gminy Buk – uchwalony uchwałą nr XXVII/180/2016 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 listopada 2016 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2016 r., poz. 7896)

- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 27.2. zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie węzłów przesiadkowych Poznańskiej Kolei Metropolitalnej na obszarze gminy Buk – uchwalona uchwałą nr XVI/138/2020 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 25 lutego 2020 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2020 r., poz. 2055)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 28.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Buku, pomiędzy ulicami Dobieżyńską i Otuską – uchwalony uchwałą nr XLI/296/2018 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 stycznia 2018 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2018 r., poz. 1463)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 29.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi i w Buku w rejonie ul. Bohaterów Bukowskich, ul. Niegolewskich i ul. Ogrodowej – uchwalony uchwałą nr XIII/107/2019 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 26 listopada 2019 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2019 r., poz. 10940)
 - na terenie objętym planem miejscowym nie występują historyczne obszary i historyczne obiekty budowlane, a także stanowiska archeologiczne objęte prawną ochroną konserwatorską;
- 30.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Niepruszewie przy ul. Starowiejskiej – drodze gminnej do miejscowości Cieśle – uchwalony uchwałą nr XV/122/2020 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 28 stycznia 2020 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2020 r., poz. 1317)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 31.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego parku przemysłowego w Niepruszewie – uchwalony uchwałą nr XIX/162/2020 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 25 czerwca 2020 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2020 r., poz. 5854)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 32.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych pomiędzy ul. Dobieżyńską i ul. Jana Pawła II oraz parkiem miejskim w Buku – uchwalony uchwałą nr XXIV/211/2020 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 listopada 2020 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2020 r., poz. 10224)
 - odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

- 33.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Buku przy ulicach Dworcowej i Przykop – uchwalony uchwałą nr XXXV/314/2021 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 listopada 2021 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 9868)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 34.1. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Wielkiej Wsi przy ulicach Jana Pawła II, Konwaliowej i Kwiatowej – uchwalony uchwałą nr XXXV/315/2021 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 30 listopada 2021 roku (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 9869)
- odpowiednie zapisy w zakresie zasad ochrony krajobrazu kulturowego, zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Zapisy przyjęte w wyszczególnionych planach miejscowych spełniają warunki określone w art. 15 ust. 2 pkt 2, 3, 4, 7 i 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także w art. 18 ust. 1–2 i art. 19 ust. 1–3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. uwzględniają zasady ochrony krajobrazu kulturowego, zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, granice i sposoby zagospodarowania terenów i obiektów podlegających ochronie ze względu na reprezentowane przez nie wartości kulturowe oraz szczegółowe zasady zagospodarowania terenów o wartościach kulturowych w zakresie określonym cytowanymi wyżej ustawami oraz w zakresie wynikającym z zasad ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów o wartościach kulturowych.

VI. Zasoby dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Buk

1. Ogólna charakterystyka gminy

Gmina Buk położona jest w centralnej części województwa wielkopolskiego. Posiada status gminy miejsko-wiejskiej i stanowi jedną z 17 gmin tworzących powiat poznański. Styka się od wschodu z gminami wiejskimi Tarnowo Podgórne i Dopiewo oraz z gminą miejsko-wiejską Stęszew. Od południa sąsiaduje z gminą wiejską Granowo w powiecie grodziskim, od zachodu – z gminą miejsko-wiejską Opalenica w powiecie nowotomyskim, a od północy – z gminą wiejską Duszniki w powiecie szamotulskim.

Pod względem fizycznogeograficznym gmina usytuowana jest w centrum mezoregionu Pojezierza Poznańskiego, przynależnego do makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego.

Najważniejszym ośrodkiem osadniczym jest miasto Buk – pełniące funkcję centrum administracyjnego i gospodarczego, ponadto na obszarze gminy znajduje się 15 wsi – Cieśle, Dakowy Suche, Dobieżyn, Dobra, Kalwy, Niepruszewo, Otusz, Pawłówko, Szewce, Sznyfin, Wielka Wieś, Wiktorowo, Wygoda, Wysoczka i Żegowo, a także 5 przysiółków – Huby Szewskie, należące do wsi Szewce; Józefowo, stanowiące część wsi Otusz; Michalin, przynależny do wsi Dobieżyn; Otusz Huby, będący obecnie częścią wsi Otusz i Zgoda, położona w granicach wsi Szewce. Spośród wymienionych wsi do najliczniej zaludnionych należą: Niepruszewo, Dobieżyn, Wielka Wieś, Szewce, Otusz i Dakowy Suche. Pozostałe wsie liczą poniżej lub niewiele więcej niż 100 mieszkańców. Najsłabiej zaludnioną wsią jest Pawłówko.

Ogółem na powierzchni 90,58 km² zamieszkuje łącznie – według danych z grudnia 2021 roku – 12 369 mieszkańców, co czyni zaludnienie na poziomie 136,64 osób/km². Buk zamieszkuje 5 592 mieszkańców, a więc prawie 45,20% liczby ludności gminy ogółem.

W aspekcie geologicznym omawiany teren zdominowany jest przez utwory czwartorzędowe, w skład których wchodzi osady piaszczysto-żwirowe, gliny zwałowe oraz torfy i namuły organiczno-mineralne.

Fizjografia terenu ukształtowana została w okresie zlodowacenia bałtyckiego, ostatniego zlodowacenia plejstocenu, trwającego od około 115 tysięcy do około 11,7 tysięcy lat temu. Przeważającą część terytorium zajmuje wysoczyzna morenowa płaska, znajdująca się na rzędnej 82–88 m n.p.m. Wysoczyzna ta rozciąga się na Bukowsko-Mosińskim ciągu rynnowo-ozowym, z polodowcowymi rynnami i obniżeniami terenowymi. Najwyżej położonym terenem jest wierzchowina ozu, osiągającą rzędną 107 m n.p.m., ulokowana w rejonie przysiółka Józefowo, najniższy natomiast punkt, osiągający rzędną 75 m n.p.m., znajduje się we wsi Dakowy Suche.

Obszar położony jest fragmentarycznie w obrębie zlewni Mogilnicy Wschodniej z przepływającą przez miasto Buk rzeczką Trupiną i w obrębie zlewni Samicy, wchodzących w skład zlewni Kanału Mosińskiego, stanowiącego część składową dorzecza Warty.

Zalesienie jest niewielkie i wynosi ono 3,6% powierzchni gminy, pozostała część w większości stanowi tereny rolne oraz tereny łąkowo-pastwiskowe. Niewielkie kompleksy leśne położone są przede wszystkim w północnowschodniej części, w okolicach Niepruszewa, Cieśli i Otusza. Jeszcze mniejsze kompleksy leśne

usytuowane są w okolicach Żegowa, w północnozachodniej części terytorium gminnego oraz w okolicach Szewc i Sznyfina, w południowej części gminy.

Na omawianym obszarze znajduje się tylko jedno jezioro – Niepruszewskie, współdzielone z gminą Dopiewo – akwen o wydłużonym kształcie, położony w rynn timerolodowcowej, zajmujący powierzchnię 2,42 km²

Najważniejszym elementem struktury komunikacyjnej jest przebiegający przez północną część gminy odcinek autostrady A2 Świecko–Kukuryki, tzw. węzeł autostradowy „Buk”. Z autostradą tą krzyżują się drogi wojewódzkie DW 306 i DW 307. Przez środkową część przechodzi trakcja kolejowa E20 Kunowice–Terespol, na przebiegu której w obrębie granic gminy znajdują się osobowe dworce kolejowe w Buku i Otuszu.

Terytorium Miasta i Gminy Buk znajduje się w historycznych granicach Wielkopolski. W czasach średniowiecznych i nowożytnych obszar ten położony był w powiecie poznańskim w województwie poznańskim. W 1793 roku, w wyniku drugiego rozbioru państwa polskiego, interesujący nas teren wcielono do Prus jako część składową nowoutworzonej prowincji Prusy Południowe, w obrębie powiatu poznańskiego, przynależnego do departamentu poznańskiego. Okres napoleoński zakończył się włączeniem do Księstwa Warszawskiego (1807–1815), w granicach powiatu poznańskiego w departamencie poznańskim. W 1815 roku teren obecnej gminy wszedł w skład Wielkiego Księstwa Poznańskiego i znalazł się w nowoutworzonym powiecie bukowskim w obrębie rejencji poznańskiej. W 1848 roku powiat bukowski został zlikwidowany, a jego terytorium włączono do powiatu nowotomyskiego. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości (1918 r.) gmina Buk stanowiła część składową powiatu nowotomyskiego w województwie poznańskim. W czasach okupacji niemieckiej w latach 1939–1945 teren gminy włączony został do III Rzeszy jako część składowa Kraju Warty, w powiecie poznańskim w obrębie rejencji poznańskiej. W 1945 roku w ramach nowoutworzonych struktur organizacji administracyjnej Polski omawiany teren, nadal w granicach powiatu nowotomyskiego, wszedł w skład województwa poznańskiego. Stan ten nie uległ zmianie w wyniku reformy administracyjnej przeprowadzonej w 1950 roku. W 1975 roku, kiedy zlikwidowane zostały powiaty, teren gminy Buk zachował nadal przynależność do województwa poznańskiego. Kolejna zmiana nastąpiła w 1999 roku. Wówczas to gmina Buk stała się częścią powiatu poznańskiego w obrębie województwa wielkopolskiego.

Pod względem przynależności do kościelnych struktur administracyjnych teren Miasta i Gminy Buk należał do dekanatów wronieckiego, stęszewskiego i grodzkiego, a następnie – tak jak i obecnie – do dekanatu bukowskiego w archidiecezji poznańskiej w diecezji, obecnie archidiecezji poznańskiej.

Oprócz miasta Buk, lokowanego na prawie magdeburskim w 1289 roku, metrykę średniowieczną posiadają wsie Cieśle, Dakowy Suche, Dobieżyn, Niepruszewo, Otusz, Pawłówko, Szewce i Wielka Wieś. W XVI wieku powstały nadto wsie Wysoczka i Żegowo. Do młodszych zaliczyć należy wsie Dobra, Kalwy, Sznyfin, Wiktorowo, a także przysiółki Huby Szewskie, Józefowo, Michalin, Otusz Huby i Zgoda.

2. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego gminy

Najbardziej zasobne w zabytki nieruchome jest miasto Buk (285 zabytków nieruchomych). Do wsi, istotnych dla gminy – z uwagi na zachowane dziedzictwo

kultury materialnej – należą Dobieżyn (48 zabytków nieruchomych) i Niepruszewo (27 zabytków nieruchomych). Zabytki nieruchome posiadają nadto wsie Szewce (22 zabytki nieruchome), Otusz (20 zabytków nieruchomych), Dakowy Suche (18 zabytków nieruchomych), Cieśle (12 zabytków nieruchomych), Żegowo (12 zabytków nieruchomych), Kalwy (11 zabytków nieruchomych), Wysoczka (11 zabytków nieruchomych), Wielka Wieś (9 zabytków nieruchomych), Wygoda (4 zabytki nieruchome), Pawłówko (2 zabytki nieruchome), a także przysiółki Huby Szewskie (4 zabytki nieruchome), Józefowo (4 zabytki nieruchome) i Otusz Huby (1 zabytek nieruchomy).

Historyczną zabudowę miasta Buk tworzą kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Stanisława Biskupa (1838–1846) wspólnie z plebanią (ok. 1870), budynkiem gospodarczym przy plebanii (k. XIX w.), a także domem katolickim (ok. 1913) i domem katechetycznym (ok. 1895), synagoga (1893) wspólnie ze szkołą wyznaniową żydowską (1905), gmachy użyteczności publicznej i miejskie budownictwo rezydencjonalne: ratusz przy ulicy Ratuszowej 1 (1897–1898), sąd i więzienie przy placu Reszki 5 (pocz. XIX w.), szkoły przy placu Reszki 26 (pocz. XX w.), ulicy Słonecznej 6 (1897) wspólnie z budynkiem gospodarczym (1897), ulicy Szarych Szeregów 8 (1903–1905) i ulicy Szkolnej 12 (1897), szpital Św. Ducha przy placu Reszki 27 (ok. 1600, ok. poł. XIX w.), poczta przy ulicy Dworcowej 10 (1895), hotel przy placu Przemysława 2 (3. ćw. XIX w.), pałac biskupi przy placu Przemysława 1 (poł. XIX w.) wspólnie z oficyną (1. poł. XIX w.), kanonia przy placu Przemysława 24 (2. poł. XVIII w., 4. ćw. XIX w.) oraz dwór (pocz. XX w.) wraz z parkiem (2. poł. XIX w.) przy ulicy Niegolewskich 11 a.

Zabytkową zabudowę uzupełnia budownictwo przemysłowe, na które składa się zespół wodociągów miejskich przy ulicy Dobieżyńskiej 70, 72 i 74 – budynek wodociągów miejskich (ok. 1913), wodociągowa wieża ciśnienia (1914) i dom (ok. 1913), mleczarnia przy ulicy Bohaterów Bukowskich 70 (ok. 1913), zespół młyna zbożowego przy ulicy Dobieżyńskiej 38 i 40 – dom młynarza (2. poł. XIX w.) i młyn zbożowy (1911), gorzelnia przy ulicy Dobieżyńskiej 53 (1897), kuźnia przy ulicy Wielkowiejskiej 51 (4. ćw. XIX w.), spichlerze przy ulicy Mury 13 (4. ćw. XIX w.) i ulicy Szarych Szeregów 1 (4. ćw. XIX w.), magazyn przy ulicy Garncarskiej 5 (4. ćw. XIX w.), stodoły przy ulicy Grodziskiej 59 a (4. ćw. XIX w.) i ulicy Otuskiej 10 (1. ćw. XX w.), a także budynki gospodarcze przy ulicy Bohaterów Bukowskich 5 (pocz. XX w.), a także ulicy Wielkowiejskiej 11 (1899) oraz 40 a (1899 i 1927).

Pozostała historyczna zabudowa to budownictwo mieszkalne – domy, kamienice i wille – sporadycznie z 2. połowy XVIII wieku, a przede wszystkim z XIX wieku oraz z 1. tercji XX stulecia, usytuowane przy placach Przemysława i Reszki oraz ulicach Basztowej, Bohaterów Bukowskich, Dobieżyńskiej, Dworcowej, Garncarskiej, Grodziskiej, Kolejowej, Kościelnej, Mury, Niegolewskich, Otuskiej, Poznańskiej, Przykop, Św. Rocha, Rzeźnickiej, Smugi, Szarych Szeregów, Szewskiej, Szkolnej, Tylnej, Wielkowiejskiej, Zdrojowej i Zenktelera.

Wskazać należy także zachowane w mieście historyczne cmentarze: rzymskokatolicki przy ulicy Bohaterów Bukowskich (XVIII w.) wspólnie z kościołem cmentarnym, ob. filialnym rzymskokatolickim pw. Krzyża Św. (1760), dzwonnica (XVIII w.), bramą (2. poł. XIX w.) i figurą Chrystusa na obelisku (1762) oraz przy ulicy Św. Rocha (2. poł. XIX w.) oraz cmentarz ewangelicki przy ulicy Sportowej (1. poł. XIX w.).

Poza miastem Buk na terenie gminy budownictwo sakralne reprezentują kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Wawrzyńca (1580) wspólnie z bramą-

dzwonnica (1782) i plebania (1856) w Niepruszewie oraz kaplica (1919) w Szewcach.

Równie nieliczną grupę tworzą obiekty użyteczności publicznej, związane z szkolnictwem oraz z komunikacją – szkoła w Niepruszewie (1900), dwie szkoły w Otuszu (1910–1920), szkoła w Żegowie (1900–1910) oraz zespół dworca kolejowego w Dobieżyźnie, w skład którego wchodzi dworzec kolejowy (1880, 1895), dom dróżnika przy ulicy Bukowskiej 1 (1895) i dom pracowników kolei przy ulicy Kolejowej 4 (1895).

Wiejskie siedziby rezydencjonalne oraz założenia folwarczne reprezentują zespół pałacowy w Niepruszewie – pałac (k. XIX w.), park (1. poł. XIX w.) wraz z kolonią mieszkalną robotników folwarcznych i pozostałościami folwarku (4. ćw. XIX w.), zespoły dworskie w Cieślach – dwór (1935), park (30. lata XX w.) wraz z rządcówką (20. lata XX w.), kolonią mieszkalną robotników folwarcznych i pozostałościami folwarku (4. ćw. XIX w. i 1. ćw. XX w.), w Kalwach – dwór (4. ćw. XIX w.) wraz z pozostałościami folwarku (1. XIX w.–pocz. XX w.), w Szewcach – dwór (1880–1890) wraz z kolonią mieszkalną robotników folwarcznych i pozostałościami folwarku (4. ćw. XIX w. i pocz. XX w.), w Wielkiej Wsi – dwór (ok. 1900, 1916), park (2. poł. XIX w.) wraz z pozostałościami folwarku (2. poł. XIX w.) i w Wysoczce – dwór (1910–1920), park (2. poł. XIX w.) wraz z kolonią mieszkalną robotników folwarcznych i pozostałościami folwarku (2. poł. XIX w.–1921), dwór w Dobieżyźnie (ok. 1880–1890, 1932) oraz zespół folwarczy w Otuszu – rządcówka (XIX/XX w.) wraz z kolonią mieszkalną robotników folwarcznych i pozostałościami folwarku (2. poł. XIX w.–1. ćw. XX w.).

Historyczne budownictwo przemysłowe na terenie gminy, nie związane z folwarkami ziemiańskimi oraz nie związane z zabudową zagrodową, reprezentowane jest jedynie przez kuźnię w Dakowych Suchych (1911).

Pozostała historyczna zabudowa to wiejskie budownictwo mieszkalne i towarzyszące mu budynki gospodarcze – z XIX wieku oraz z 1. tercji XX stulecia – zachowane w Dakowych Suchych, Dobieżyźnie, Hubach Szewskich, Józefowie, Kalwach, Niepruszewie, Otuszu, Otuszu Hubach, Pawłótku, Szewcach, Wygodzie i Żegowie.

Do nielicznej grupy historycznych nekropolii, zachowanych poza miastem Buk, zaliczyć należy cmentarz przykościelny w Niepruszewie (XVIII w.) oraz cmentarz żydowski w Wielkiej Wsi (poł. XIX w.).

2.1. ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa **prowadzi wojewódzki konserwator zabytków** (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W województwie wielkopolskim jest nim Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, który kieruje Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu oraz delegaturami w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile.

Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1 ustawy). Przedmiotowego wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków w formie decyzji administracyjnej.

Ponadto do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2 ustawy).

W rejestrze zabytków województwa wielkopolskiego – stan na czerwiec 2022 r. – znajduje się 21 zabytków nieruchomych (nie wliczając niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach) z terenu Miasta i Gminy Buk (18 decyzji administracyjnych w sprawie wpisu do rejestru zabytków).

Własnością Miasta i Gminy Buk są dwa zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków – synagoga usytuowana w Buku przy ulicy Mury 5 i kanonia usytuowana w Buku przy placu Przemysława 24.

Szczegółowe dane statystyczne w przedmiotowym zakresie przedstawiają poniższe tabele:

Tabela I. Wojewódzki rejestr zabytków nieruchomych z terenu Miasta i Gminy Buk (wg kategorii obiektów) – stan: czerwiec 2022 r.

Kategorie zabytków	Liczba obiektów
układy urbanistyczne	1
układy ruralistyczne	–
zabudowa mieszkalna	2
obiekty sakralne	6
budownictwo obronne	–
obiekty użyteczności publicznej	3
obiekty przemysłowe i gospodarcze	–
pałace i dwory	3
zabudowa folwarczna	2*
budownictwo wiejskie	–
parki	4
cmentarze	–
miejsca pamięci	–
inne	–
Ogółem	21*

Źródło: M. Piotrowska, *Ewidencja zabytków nieruchomych Miasta i Gminy Buk*, 2008 oraz aktualizacja w 2011 r.

* nie wliczając niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach

Tabela II. Wojewódzki rejestr zabytków nieruchomych z terenu Miasta i Gminy Buk (wg typów własności) – stan: czerwiec 2022 r.

Typy własności	Liczba obiektów
Skarb Państwa	5*
własność komunalna	2
własność prywatna	7
własność wyznaniowa	6
spółki prawa handlowego	–
własność nieuregulowana	–
własność inna	–
Ogółem	20**

Źródło: M. Piotrowska, *Ewidencja zabytków nieruchomych Miasta i Gminy Buk, 2008* oraz aktualizacja w 2011 r.

* nie wliczając niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach

** nie wliczając historycznego układu urbanistycznego miasta Buk

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego z terenu Miasta i Gminy Buk

Buk

Kategoria – historyczne układy przestrzenne urbanistyczne i ruralistyczne

- HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY, XIII–1. poł. XX w., nr rejestru zabytków 806/Wlkp/A – 8. 02. 1956 r.;

Kategoria – budownictwo sakralne

- KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA, ul. Mury 29, 1838–1846, murowany, nr rejestru zabytków 2482/A – 9. 03. 1931 r.,
- KOŚCIÓŁ CMENTARNY, OB. FILIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. KRZYŻA ŚW., ul. Bohaterów Bukowskich, 1760, drewniany, nr rejestru zabytków 2501/A – 30. 10. 1953 r.,
- DZWONNICA PRZY KOŚCIELE CMENTARNYM, OB. FILIALNYM RZYMSKOKATOLICKIM PW. KRZYŻA ŚW., ul. Bohaterów Bukowskich, XVIII w., drewniana, nr rejestru zabytków 144/A – 15. 07. 1968 r.,
- ZESPÓŁ SYNAGOGI, ul. Mury, nr rejestru zabytków 2146/A – 1. 02. 1988 r.:
 - a) SYNAGOGA, ul. Mury 5, 1893, murowana,
 - b) SZKOŁA WYZNANIOWA ŻYDOWSKA, ul. Mury 4, 1905;

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- SĄD I WIĘZIENIE, pl. Reszki 5, pocz. XIX w., murowane, nr rejestru zabytków 926/A – 24. 02. 1970 r.,
- SZPITAL ŚW. DUCHA, pl. Reszki 27, ok. 1600, ok. poł. XIX w., murowany, nr rejestru zabytków 305/A – 17. 10. 1968 r.,
- ~~KARCZMA, ul. Niegolewskich 7, 2. poł. XVIII w., szachulcowa, nr rejestru zabytków 928/A – 24. 02. 1970 r.~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 03. 2014 r. (DOZ–OAiK–6700/98/11[ML/15/11]);

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- PAŁAC BISKUPI, pl. Przemysława 1, poł. XIX w., murowany, nr rejestru zabytków 927/A – 24. 02. 1970 r.,
- KANONIA, pl. Przemysława 24, 2. poł. XVIII w., 4. ćw. XIX w., murowana, nr rejestru zabytków 925/A – 24. 02. 1970 r.;
- PARK DWORSKI, ul. Niegolewskich 11 a, 2. poł. XIX w., nr rejestru zabytków 1801/A – 18. 08. 1980 r.;

Cieśle

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU:
 - a) DWÓR (budynek nr 2), 1935, murowany, nr rejestru zabytków 2059/A – 23. 01. 1986 r.,
 - b) PARK, 30. lata XX w., nr rejestru zabytków 1800/A – 18. 08. 1980 r.,
 - c) OFICYNA – STARY DWOREK (budynek nr 1), 20. lata XX w., murowana, nr rejestru zabytków 2631/A – 26. 11. 1998 r., folwark, nr rejestru zabytków 2596/A – 21. 06. 1996 r.:
 - d) DZIEDZINIEC FOLWARCZNY, k. XIX w.,
 - e) ~~CHLEWNIA, 1881, murowana~~ – nie istnieje,
 - f) ~~OBORA, 1881, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury z dnia 29. 05. 2003 r. (DOZ–IS/500–112/02/03),
 - g) ~~STAJNIA Z WOZOWNIA, 4. ćw. XIX w., murowane~~ – skreślone z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 12. 2012 r. (DOZ–OAiK–6700/1036/10 [ML–17/10/IG]),
 - h) ~~STAJNIA, 1923, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury z dnia 8. 03. 2005 r. (DOZ–IS/500–16/05[783/D]),
 - i) ~~SPICHLERZ, 1880, murowany~~ – skreślony z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22. 09. 2008 r. (DOZ–500–BKW–15[551]/08),
 - j) ~~STODOŁA, 1882, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22. 09. 2008 r. (DOZ–500–BKW–15[551]/08),
 - k) ~~KUŹNIA, ok. 1923, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 12. 2012 r. (DOZ–OAiK–6700/1036/10[ML–17/10/IG]),

l) BRAMA, k. XIX w., murowana;

Niepruszewo

Kategoria – budownictwo sakralne

- KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKOKATOLICKI
PW. ŚW. WAWRZYŃCA, ul. Starowiejska 28, 1580, murowany,
nr rejestru zabytków 2387/A – 10. 03. 1931 r.,
- BRAMA–DZWONNICA CMENTARZA PRZYKOŚCIELNEGO
PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM RZYMSKOKATOLICKIM
PW. ŚW. WAWRZYŃCA, ul. Starowiejska 28, 1782, murowana,
nr rejestru zabytków 1581/A – 27. 07. 1974 r.;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ PAŁACU, ul. Starowiejska, nr rejestru zabytków 1414/A
– 1. 03. 1973 r.:
 - a) PAŁAC, ul. Starowiejska 21, k. XIX w., murowany,
 - b) PARK, ul. Starowiejska 21, 1. poł. XIX w.;

Wysoczka

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- PARK DWORSKI, 2. poł. XIX w., nr rejestru zabytków 1802/A
– 18. 08. 1980 r.

2.2. ZABYTKI NIERUCHOME W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), zaś **ewidencję zabytków nieruchomych z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta)** w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz innych zabytków nieruchomych wyznaczonych przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22 ust. 4 i ust. 5 pkt 1–3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Gminna ewidencja zabytków Miasta i Gminy Buk przyjęta została przez Burmistrza Miasta i Gminy Buk w sposób określony w § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004 r., nr 124 poz. 1305). Zgodnie z § 20 pkt 3 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych

za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113 poz. 661 z późniejszymi zmianami) karty adresowe zabytków nieruchomych wykonane przed wejściem w życie aktualnie obowiązującego rozporządzenia stały się kartami adresowymi zabytków nieruchomych w rozumieniu tegoż rozporządzenia.

Obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego, a także w uchwałach określających zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń (art.19 ust. 1 pkt 1–3, ust. 1 a pkt 1–2 i ust. 1 b pkt 1–3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Rozpoznanie zasobów i stanu zachowania obiektów zabytkowych pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujmowane zostają w programach opieki nad zabytkami oraz wskazywane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Jeżeli gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami ustalenia tego programu uwzględnia się zarówno w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ewidencja zabytków nieruchomych w Mieście i Gminie Buk obejmuje 489 historycznych struktur przestrzennych oraz zabytkowych obiektów budowlanych funkcjonujących samoistnie lub tworzących historyczne zespoły budowlane.

Szczegółowe dane odnośnie zestawienia liczbowego zabytków nieruchomych na terenie Miasta i Gminy Buk przedstawia poniższa tabela:

Tabela III. Ewidencja zabytków nieruchomych z terenu Miasta i Gminy Buk – stan: czerwiec 2022 r.

Kategorie zabytków nieruchomych		Liczba obiektów murowanych	Liczba obiektów drewnianych	Łącznie	W tym wpisanych do rejestru zabytków
1. UKŁADY URBANISTYCZNE [liczba]	1	X	X	X	1
2. UKŁADY RURALISTYCZNE [liczba]	–	X	X	X	–
3. ZABUDOWA MIESZKALNA		339	1	340	2
a. kamienice		57	–	57	–
b. domy		268	1*	269	–
c. wille		2	–	2	–
d. plebanie, organistówki, pastorówki		5	–	5	1
e. oficyny		5	–	5	1
f. rządcówki		2	–	2	–
4. OBIEKTY SAKRALNE		7	2	9	6
a. kościoły romańskie		–	–	–	–
b. kościoły gotyckie		1	–	1	1
c. kościoły nowożytne XVI–XVIII w.		–	1	1	1
d. kościoły XIX w.–1945 r.		1	–	1	1
e. klasztory		–	–	–	–
f. zbory		–	–	–	–
g. synagogi, bożnice		1	–	1	1
h. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia i inne		3	1	4	2
i. kapliczki, krzyże i figury przydrożne		1**	–	1	–
5. BUDOWNICTWO OBRONNE		–	–	–	–
a. zamki i ich relikty		–	–	–	–
b. miejskie mury obronne		–	–	–	–
c. fortyfikacje nowożytne i późniejsze		–	–	–	–
6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ		15	–	15	3
a. ratusze		1	–	1	–
b. budynki administracji publicznej, sądy, banki, poczty		2	–	2	1
c. szkoły		9	–	9	1
d. leśniczówki i gajówki		–	–	–	–
e. karczmy i zajazdy		1	–	1	–
f. remizy		–	–	–	–
g. inne		2	–	2	1
7. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE		29	2	31	–
a. zakłady przemysłowe		–	–	–	–

b. dworce kolejowe z zespołami budowlanymi		2	–	2	–
c. spichrze, magazyny, stodoły		10	–	10	–
d. młyny		1	–	1	–
e. gorzelnie i browary		1	–	1	–
f. mleczarnie		1	–	1	–
g. rzeźnie		–	–	–	–
h. kuźnie		2	–	2	–
i. wiatraki		–	–	–	–
j. wieże ciśnień		1	–	1	–
k. obiekty hydrotechniczne		–	–	–	–
l. inne		11	2***	13	–
8. PAŁACE I DWORY		9	–	9	3
9. ZESPOŁY FOLWARCZNE		24****	1	25****	2****
a. stodoły		2	1	3	–
b. spichrze		3	–	3	–
c. obory		11	–	11	–
d. stajnie		2	–	2	–
e. chlewnie		1****	–	1****	–
f. owczarnie		–	–	–	–
g. kuźnie		2	–	2	–
h. wagi		–	–	–	–
i. inne magazyny		–	–	–	–
j. gorzelnie i browary		–	–	–	–
k. inne		3*****	–	3	2*****
10. BUDOWNICTWO WIEJSKIE [w zagrodach]		47	1	48	–
a. stodoły		23	1*****	24	–
b. obory		21	–	21	–
c. chlewnie		1	–	1	–
d. stajnie		–	–	–	–
e. inwentarskie		–	–	–	–
f. inne		2	–	2	–
11. PARKI [liczba]	5	1	–	1	4
a. altany, lodownie, inne elementy małej architektury		–	–	–	–
b. bramy i ogrodzenia		1	–	1	–
12. CMENTARZE [liczba]	5	–	–	–	–
a. rzymskokatolickie	3	X	X	–	–
b. ewangelickie	1	X	X	–	–
c. prawosławne	–	X	X	–	–

d. żydowskie	1	X	X	–	–
e. inne	–	X	X	–	–
f. bramy i ogrodzenia, inne elementy małej architektury	X	–	–	–	–
13. MIEJSCA PAMIĘCI	–	–	–	–	–
RAZEM	11	471****	7	478****	21****

Źródło: M. Piotrowska, *Ewidencja zabytków nieruchomych Miasta i Gminy Buk, 2008 oraz aktualizacja w 2011 r.*

- * w tym 1 obiekt szachulcowy
- ** w tym 1 figura kamienna
- *** w tym 2 obiekty szachulcowe
- **** nie wliczając niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach
- ***** w tym podwórze folwarczne w zespole dworu w Cieślach
- ***** w tym 1 obiekt szachulcowy

Wykaz zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Buk

Buk

Kategoria – historyczne układy przestrzenne urbanistyczne i ruralistyczne

- HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY, XIII–1. poł. XX w.;

Kategoria – budownictwo sakralne

- ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO RZYMSKOKATOLICKIEGO PW. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA, ul. Mury:
 - a) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA, ul. Mury 29, 1838–1846, murowany,
 - b) PLEBANIA, ul. Mury 30, ok. 1870, murowana,
 - c) BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY PLEBANII, ul. Mury 29, k. XIX w., murowany,
 - d) DOM KATOLICKI, ob. dom parafialny, ul. Mury 28, ok. 1913, murowany,
 - e) DOM KATECHETYCZNY, ul. Mury 29, ok. 1895, murowany,
- ZESPÓŁ SYNAGOGI, ul. Mury:
 - a) SYNAGOGA, ul. Mury 5, 1893, murowana,
 - b) SZKOŁA WYZNANIOWA ŻYDOWSKA, ul. Mury 4, 1905, murowana;

Kategoria – cmentarze

- ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Bohaterów Bukowskich:
 - a) KOŚCIÓŁ CMENTARNY, OB. FILIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. KRZYŻA ŚW., 1760, drewniany,
 - b) CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, XVIII w.,
 - c) DZWONNICA, XVIII w., drewniana,
 - d) BRAMA, 2. poł. XIX w., murowano-żelazna,

- e) FIGURA CHRYSYDUSA NA OBELISKU, 1762, kamienna,
- CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, ul. Św. Rocha, 2. poł. XIX w.,
- CMENTARZ EWANGELICKI, ul. Sportowa, 1. poł. XIX w.;

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- RATUSZ, ul. Ratuszowa 1, 1897–1898, murowany,
- SĄD I WIĘZIENIE, pl. Reszki 5, pocz. XIX w., murowane,
- SZKOŁA, pl. Reszki 26, pocz. XX w., murowana,
- ZESPÓŁ SZKOŁY, ul. Słoneczna 6:
 - a) SZKOŁA, 1897, murowana,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, 1897, murowany,
- SZKOŁA, ul. Szarych Szeregów 8, 1903–1905, murowana,
- SZKOŁA, ul. Szkolna 12, 1897, murowana,
- SZPITAL ŚW. DUCHA, pl. Reszki 27, ok. 1600, ok. poł. XIX w., murowany,
- POCZTA, ul. Dworcowa 10, 1895, murowana,
- KARCZMA, ul. Niegolewskich 7, 2. poł. XVIII w., szachulcowa – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 03. 2014 r. (DOZ–OAiK–6700/98/11[ML/15/11]),
- HOTEL, pl. Przemysława 2, 3. ćw. XIX w., murowany;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ PAŁACU BISKUPIEGO, pl. Przemysława 1:
 - a) PAŁAC BISKUPI, poł. XIX w., murowany,
 - b) OFICyna, 1. poł. XIX w., murowana,
- KANONIA, pl. Przemysława 24, 2. poł. XVIII w., 4. ćw. XIX w., murowana,
- ZESPÓŁ DWORU, ul. Niegolewskich:
 - a) DWÓR, ul. Niegolewskich 11 a, pocz. XX w., murowany,
 - b) PARK, ul. Niegolewskich 11 a, 2. poł. XIX w.,
 - c) ~~CZWORAK, ul. Niegolewskich 11, 4. ćw. XIX w., murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 105/2021 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 3. 08. 2021 r.;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Basztowa

- DOM Nr 2, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 6, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Bohaterów Bukowskich

- DOM Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 2, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 4, 1900–1914, murowany,
- DOM Nr 7, XVIII/XIX w., murowany,
- DOM Nr 12, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 14, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 15, 4. ćw. XIX w., murowany,

- DOM Nr 17, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 19, k. XVIII w., pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 20, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 21, 4. ćw. XIX w., 1914, murowany,
- DOM Nr 22, 3. ćw. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 23:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) OFICYNA, XIX/XX w., murowana,
- DOM Nr 24, 1900–1914, murowany,
- DOM Nr 26, 2. poł. XIX w., murowany,
- ~~DOM Nr 27, 3. ćw. XIX w., murowany~~ – nie istnieje;

ulica Dobieżyńska

- DOM Nr 3, 1936, murowany,
- DOM Nr 5/7, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 46, pocz. XX w., murowany;

ulica Dworcowa

- DOM Nr 2, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 8, 4. ćw. XIX w., murowany,
- WILLA Nr 9, pocz. XX w., murowana,
- DOM Nr 12, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 27, 1. ćw. XX w., murowany,
- WILLA Nr 29, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 32, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 34/36, 1. ćw. XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 46, 1908, murowana,
- DOM Nr 51/53, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 55, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 65, 1906, murowany,
- DOM Nr 67, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 76, 20–30. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 79, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 83, XIX/XX w., murowany,
- DOM Nr 85, 1900–1910, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 98:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, pocz. XX w., murowany;

ulica Garncarska

- DOM Nr 1, 3. ćw. XIX w., murowany;

ulica Grodziska

- DOM Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 2, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 6, 1900–1910, murowany,

- DOM Nr 8, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 10, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 12, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 13, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 16, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 18, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 19, 3. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 20, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 21, 2. poł. XIX w., murowany,
- DOM Nr 23, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 24, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 26, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 28, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 29, ok. 1900, murowany;

ulica Kolejowa

- ZESPÓŁ DOMÓW PRACOWNIKÓW KOLEI, ul. Kolejowa:
 - a) DOM PRACOWNIKÓW KOLEI Nr 3, 1895, murowany,
 - b) DOM PRACOWNIKÓW KOLEI Nr 4, 1895, murowany;

ulica Kościelna

- DOM Nr 1, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 2, 1. ćw. XX w., murowany,
- ~~DOM Nr 5, 1. ćw. XX w., 30. lata XX w., murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 64/2018 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 11. 04. 2018 r.;
- DOM Nr 6, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 7, 2. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 8, 1908, murowany,
- DOM Nr 9, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 10, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 11, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 13, 1766, murowany,
- DOM Nr 14, 2. poł. XIX w., murowany;

ulica Mury

- DOM Nr 3, pocz. XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 9, 1900–1914, murowana,
- DOM Nr 10, 3. ćw. XIX w., 20–30. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 11, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 12, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 15, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 16, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 19, 2. poł. XIX w., murowany,
- DOM Nr 20, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 21, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 25, 1. ćw. XIX w., murowany,

- DOM Nr 26, XIX/XX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 27:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 31, ok. poł. XIX w., murowany,
- DOM Nr 32, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 34, 2. poł. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 36, 1900–1910, murowana,
- DOM Nr 40, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 44, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 45, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Niegolewskich

- DOM Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 2:
 - a) DOM, 2. poł. XIX w., murowany,
 - b) OFICYNA, 1910–1920, murowana,
 - c) WARSZTAT, k. XIX w., murowany,
 - d) BUDYNEK GOSPODARCZY, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 4, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 5, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Otuska

- KAMIENICA Nr 2, 1. ćw. XX w., murowana,
- DOM Nr 5, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 6, 2. ćw. XIX w., murowany,
- ~~DOM Nr 15, k. XIX w., murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 56/2022 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 20. 04. 2022 r.;

ulica Poznańska

- KAMIENICA Nr 2, 1. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 3, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 6, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 7, 4. ćw. XIX w., murowana,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 8:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) OFICYNA, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 9, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 10, 3. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 11, XIX/XX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 12, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 13, pocz. XX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 14, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 15, 4. ćw. XIX w., murowana,
- ZESPÓŁ KAMIENIC Nr 16:
 - a) KAMIENICA [1], 4. ćw. XIX w., murowana,

- b) KAMIENICA [2], pocz. XX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 17, 4. ćw. XIX w., murowana,
- ~~DOM Nr 18, XVIII/XIX w., 30. lata XX w., murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 33/2022 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 21. 02. 2022 r.;

plac Przemysława

- ~~DOM Nr 2 b, pocz. XX w., murowany~~ – nie istnieje;
- KAMIENICA Nr 3, 3. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 4, 3. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 5, 3. ćw. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ BUDYNKÓW MIESZKALNYCH Nr 6:
 - a) KAMIENICA, 3. ćw. XIX w., murowana,
 - b) DOM [1], 1. ćw. XX w., murowany,
 - c) DOM [2], 1. ćw. XX w., murowany,
 - d) DOM [3], 1. ćw. XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 7, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 8, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 9, 4. ćw. XIX w., murowana,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 10:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) SPICHLERZ, k. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 11, pocz. XX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 12, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 13, pocz. XX w., murowana,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 14:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, pocz. XIX w., szachulcowy,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 15:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, pocz. XIX w., szachulcowy,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 16:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) SPICHLERZ, 2. poł. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 17:
 - a) KAMIENICA, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - b) MAGAZYN, 2. poł. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ KAMIENICY Nr 18:
 - a) KAMIENICA, 3. ćw. XIX w., murowana,
 - b) MAGAZYN, 2. poł. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 19, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 20, pocz. XX w., 30. lata XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 21, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 22, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 23, 4. ćw. XIX w., murowana;

ulica Przykop

- DOM Nr 6, ok. 1900, murowany,

- DOM Nr 9, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 10, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 11, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 13, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 14/16, 2. poł. XIX w., ok. 1910, murowany,
- DOM Nr 17, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 29, 4. ćw. XIX w., murowany;

plac Reszki

- KAMIENICA Nr 1, 3. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 2, 3. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 3, 1. poł. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 4, 1903, murowana,
- KAMIENICA Nr 6, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 7, 4. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 8, ok. poł. XIX w., murowana,
- DOM Nr 9, pocz. XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 10, pocz. XX w., murowana,
- DOM Nr 11, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 12, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 14, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 15, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 16, 3. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 17, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 18, 3. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 19, 3. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 20, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 21, pocz. XX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 22, pocz. XX w., murowana,
- DOM Nr 23, 4. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 24, 4. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 25, 1. ćw. XX w., murowana;

ulica Św. Rocha

- DOM Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 3, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 4, 4. ćw. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 5, 1. ćw. XX w., murowana,
- DOM Nr 7, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 9, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 12, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 14, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 15, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 17, 3. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 23, 1928, murowany,
- DOM Nr 25, 1838, murowany;

ulica Rzeźnicka

- DOM Nr 2, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 4, 1. ćw. XIX w., XIX/XX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMÓW Nr 5:
 - a) DOM [1], XIX/XX w., murowany,
 - b) DOM [2], 1. ćw. XX w., murowany;

ulica Smugi

- DOM Nr 62, XIX/XX w., murowany;

ulica Sportowa

- ~~DOM Nr 4, 4. ćw. XIX w., murowany~~ – nie istnieje,
- ~~DOM Nr 12, 2. ćw. XIX w., murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 51/2022 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 31. 03. 2022 r.;

ulica Szarych Szeregów

- DOM Nr 6, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Szewska

- DOM Nr 1, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 2, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 4, pocz. XX w., murowany,
- ZESPÓŁ BUDYNKÓW MIESZKALNYCH Nr 5:
 - a) KAMIENICA, 1909, murowana,
 - b) DOM, 1. ćw. XX w., murowany,
 - c) MAGAZYN, 20. lata XX w., murowany;

ulica Szkolna

- DOM Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 2, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 3, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 4, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 5, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 10, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 11, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 13, 1. ćw. XX w., murowany;

ulica Tylina

- KAMIENICA Nr 2, ok. 1900, murowana;

ulica Wąska

- ~~OFICyna Nr 1, 4. ćw. XIX w., murowana~~ – nie istnieje;

ulica Wielkowiejska

- DOM Nr 1, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 8, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 9, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 10, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 12, 2. poł. XIX w., murowany,
- DOM Nr 15, 1926, murowany,
- DOM Nr 17, 1904, murowany,
- DOM Nr 19, poł. XIX w., murowany,
- DOM Nr 25, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 26, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 27, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 29, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 31, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 32, 1. ćw. XX w., murowany,
- DOM Nr 40/42, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 43, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 44, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 45, k. XIX w., murowany,
- DOM Nr 48, 3. ćw. XIX w., k. XIX w., murowany,
- KAMIENICA Nr 50, 1. ćw. XX w., murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 53/55:
 - a) DOM, 1. poł. XIX w., 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Zdrojowa

- KAMIENICA Nr 1, 1. ćw. XX w., murowana;

ulica Zenkterera

- KAMIENICA Nr 1, 3. ćw. XIX w., murowana,
- KAMIENICA Nr 2, 3. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 3, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 4, 4. ćw. XIX w., murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- ZESPÓŁ WODOCIĄGÓW MIEJSKICH, ul. Dobieżyńska:
 - a) BUDYNEK WODOCIĄGÓW MIEJSKICH, ul. Dobieżyńska 72, ok. 1913, murowany,
 - b) WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEŃ, ul. Dobieżyńska 74, 1914, murowana,
 - c) DOM, ul. Dobieżyńska 70, ok. 1913, murowany,

- MLECZARNIA, ul. Bohaterów Bukowskich 15 a, 1882, 30. lata XX w., murowana,
- ZESPÓŁ MŁYNA ZBOŻOWEGO, ul. Dobieżyńska:
 - a) DOM MŁYNARZA, ul. Dobieżyńska 38, 2. poł. XIX w., murowany,
 - b) MŁYN ZBOŻOWY, ul. Dobieżyńska 40, 1911, murowany,
- GORZELNIA, ul. Dobieżyńska 53, 1897, murowana,
- KUŹNIA, ul. Wielkowiejska 51, 4. ćw. XIX w., murowana,
- SPICHLERZ, ul. Mury 13, 4. ćw. XIX w., murowany,
- SPICHLERZ, ul. Szarych Szeregów 1, 4. ćw. XIX w., murowany,
- MAGAZYN, ul. Garncarska 5, 4. ćw. XIX w., murowany,
- STODOŁA, ul. Grodziska 59 a, 4. ćw. XIX w., murowana,
- STODOŁA ul. Otuska 10, 1. ćw. XX w., murowana,
- BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Bohaterów Bukowskich 5, pocz. XX w., murowany,
- BUDYNEK GOSPODARCZY, ul. Wielkowiejska 11, 1899, murowany,
- ZESPÓŁ BUDYNKÓW GOSPODARCZYCH, ul. Wielkowiejska 40 a:
 - a) BUDYNEK GOSPODARCZY [1], 1899, murowany,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY [2], 1927; murowany,

Cieśle

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU:
 - a) DWÓR (budynek nr 2), 1935, murowany,
 - b) PARK, 30. lata XX w.,
 - c) OFICYNA – STARY DWOREK (budynek nr 1), 20. lata XX w., murowana,
- kolonia mieszkalna robotników folwarcznych:
 - d) CZWORAK [1] (budynek nr 4), ok. 1920, murowany,
 - e) CZWORAK [2] (budynek nr 5), ok. 1920, murowany,
 - f) CZWORAK [3] (budynek nr 7), 20. lata XX w., murowany,
 - g) CZWORAK [4] (budynek nr 8), 20. lata XX w., murowany,
 - h) OŚMIORAK (budynek nr 6), 1881, murowany,
- folwark:
 - i) DZIEDZINIEC FOLWARCZNY, k. XIX w.,
 - j) ~~CHLEWNIA, 1881, murowana~~ – nie istnieje,
 - k) ~~OBORA, 1881, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury z dnia 29. 05. 2003 r. (DOZ-IS/500-112/02/03),
 - l) ~~STAJNIA Z WOZOWNIA, 4. ćw. XIX w., murowane~~ – skreślone z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 12. 2012 r. (DOZ-OAiK-6700/1036/10 [ML-17/10/IG]),
 - m) ~~STAJNIA, 1923, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury z dnia 8. 03. 2005 r. (DOZ-IS/500-16/05[783/D]),
 - n) ~~SPICHLERZ, 1880, murowany~~ – skreślony z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22. 09. 2008 r. (DOZ-500-BKW-15[551]/08),

- o) ~~STODOŁA, 1882, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22. 09. 2008 r. (DOZ–500–BKW–15[551]/08),
- p) ~~KUŹNIA, ok. 1923, murowana~~ – skreślona z rejestru zabytków decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18. 12. 2012 r. (DOZ–OAiK–6700/1036/10[ML–17/10/IG]),
- q) BRAMA, k. XIX w., murowana;

Dakowy Suche

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Kwiatowa

- DOM Nr 9, 2. poł. XIX w., murowany;

ulica Osada

- ZESPÓŁ DOMU NR 1:
 - a) DOM, 1906, murowany,
 - b) OBORA, pocz. XX w., murowana,
- DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ Nr 4, 1. ćw. XX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 10:
 - a) DOM, pocz. XX w., murowany,
 - b) STODOŁA, pocz. XX w., murowana;

ulica Szkolna

- DOM Nr 15, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 17, 1900, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 24:
 - a) DOM, 1896, murowany,
 - b) STODOŁA, 1894, murowana,
- DOM Nr 28, 4. ćw. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 41:
 - a) ~~DOM, 1900–1910, murowany~~ – wykreślono z gminnej ewidencji zabytków zarządzeniem nr 64/2021 Burmistrza Miasta i Gminy Buk z dnia 8. 04. 2021 r.,
 - b) OBORA, 1910–1920, murowana,
 - c) STODOŁA, 1910–1920, murowana,
- DOM Nr 44, 1910–1920, murowany,
- DOM Nr 47/49, 1909, murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- KUŹNIA, ul. Szkolna 34, 1911, murowana,
- ZESPÓŁ BUDYNKÓW GOSPODARCZYCH, ul. Szkolna 4:
 - a) OBORA, 1942, murowana,
 - b) STODOŁA, 40. lata XX w., murowana;

Dobieżyn

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Kolejowa:
 - a) DWORZEC KOLEJOWY, ul. Kolejowa 6, 1880, 1895, murowany,
 - b) DOM DRÓŻNIKA, ul. Bukowska 1, 1895, murowany,
 - c) DOM PRACOWNIKÓW KOLEI, ul. Kolejowa 4, 1895, murowany;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- DWÓR, ul. Powstańców Wielkopolskich 47, ok. 1880–1890, 1932, murowany;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Bukowska

- ZESPÓŁ DOMU Nr 5:
 - a) DOM, 1923, murowany,
 - b) STODOŁA, 1910, murowana,
- DOM Nr 10, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 16, 1910, murowany;

ulica Jarzębinowa

- DOM Nr 1, 1912, murowany,
- DOM Nr 1 a, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 2, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 3, 1912, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 5:
 - a) DOM, 1912, murowany,
 - b) OBORA, 1912, murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 6:
 - a) DOM, 1900–1910, murowany,
 - b) OBORA, 1900–1910, murowana,
- DOM Nr 7, 1929, murowany,
- DOM Nr 8, 20. lata XX w., murowany,
- DOM Nr 10, 1920, murowany;

ulica Otuska

- DOM Nr 2, 1900–1910, murowany;

ulica Podgórna

- DOM Nr 1, 1900–1910, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 3:
 - a) DOM, 1930, murowany,
 - b) OBORA, 1912, murowana,
 - c) STODOŁA, 1912, murowana,

- DOM Nr 13, 20. lata XX w., murowany;

ulica Powstańców Wielkopolskich

- DOM Nr 13, 1910, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU NR 19:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) OBORA, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 27, 20. lata XX w.; murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 36:
 - a) DOM, 1900–1910, murowany,
 - b) BUDYNEK GOSPODARCZY, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 37, pocz. XX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 41:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) STODOŁA, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 51, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 53, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 57, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 58, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 60, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 62, 4. ćw. XIX w., murowany,
- DOM Nr 64, pocz. XX w., murowany,
- DOM Nr 66, 4. ćw. XIX w., murowany;

ulica Szkolna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 2:
 - a) DOM, 1910–1920, murowany,
 - b) OBORA, 1910–1920, murowana;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- OBORA, ul. Powstańców Wielkopolskich 29, 1894, murowana,
- OBORA, ul. Szkolna 1, 1900–1910, murowana,
- STODOŁA, ul. Bukowska 23, 1910–1920, murowana,
- STODOŁA, ul. Powstańców Wielkopolskich 5, 1910, murowana;

Huby Szewskie

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Polna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 28:
 - a) DOM, 1900, murowany,
 - b) OBORA, 3. ćw. XIX w., ryglowa,
 - c) STODOŁA [1], 4. ćw. XIX w., ryglowa,
 - d) STODOŁA [2], 4. ćw. XIX w., glinobitka;

Józefowo

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- ZESPÓŁ ZABUDOWAŃ W ZAGRODZIE B. NR:
 - a) CHLEWNIA, XIX/XX w., murowana,
 - b) OBORA, XIX/XX w., murowana,
 - c) BUDYNEK GOSPODARCZY, XIX/XX w., murowany,
 - d) STODOŁA, XIX/XX w., murowana;

Kalwy

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU:
 - a) DWÓR (budynek nr 15), 4. ćw. XIX w., murowany, folwark:
 - b) DWOJAK (budynek nr 16), 1900, murowany,
 - c) OBORA [1], 1. poł. XIX w., murowana,
 - d) OBORA [2], 2. poł. XIX w., murowana,
 - e) STODOŁA, 1872, murowana;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 6:
 - a) DOM, 1908, murowany,
 - b) OBORA, 1900–1910, murowana,
- DOM Nr 12, 1910–1920, murowany,
- DOM Nr 14, 1910–1920, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 18:
 - a) DOM, 1910–1920, murowany,
 - b) STODOŁA, 1900, murowana;

Niepruszewo

Kategoria – budownictwo sakralne

- ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO RZYMSKOKATOLICKIEGO PW. ŚW. WAWRZYŃCA, ul. Starowiejska:
 - a) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKOKATOLICKI PW. ŚW. WAWRZYŃCA, ul. Starowiejska 28, 1580, murowany,
 - b) CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY, ul. Starowiejska 28, XVIII w.,
 - c) BRAMA–DZWONNICA, ul. Starowiejska 28, 1782, murowana,
 - d) PLEBANIA, ul. Starowiejska 30, 1856, murowana;

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- SZKOŁA, ul. Starowiejska 26, 1900, murowana;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ PAŁACU, ul. Starowiejska:
 - a) PAŁAC, ul. Starowiejska 21, k. XIX w., murowany,
 - b) PARK, ul. Starowiejska 21, 1. poł. XIX w.,
 - c) BRAMA DO PARKU, ul. Starowiejska 21, 3. ćw. XIX w., murowana, kolonia mieszkalna robotników folwarcznych:
 - d) CZWORAK, ul. Starowiejska 9, 1900, murowany,
 - e) SZEŚCIORAK [1], ul. Starowiejska 5, 1900, murowany,
 - f) SZEŚCIORAK [2], ul. Starowiejska 13, 1870, murowany,
 - g) OŚMIORAK [1], ul. Starowiejska 3, ok. 1870, murowany,
 - h) OŚMIORAK [2], ul. Starowiejska 7, 1870, murowany,
 - i) OŚMIORAK [3], ul. Starowiejska 32, 4. ćw. XIX w., murowany, folwark:
 - j) ~~OBORA, ul. Starowiejska 21, 1890, murowana – nie istnieje,~~
 - k) ~~KUŹNIA – STELMACHARNIA, ul. Starowiejska 21, 1888, murowana, – nie istnieje,~~
 - l) ~~GORZELNIA, ul. Starowiejska 21, 1866, murowana – nie istnieje,~~
 - m) ~~SPICHLERZ, ul. Starowiejska 21, 1868, murowany – nie istnieje,~~
 - n) BRAMA DO FOLWARKU, ul. Starowiejska 21, 4. ćw. XIX w., murowana;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Akacyjowa

- DOM Nr 1, 20. lata XX w., murowany;

ulica Krótka

- DOM Nr 11, 1910–1920, murowany;

ulica Leśna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 26:
 - a) DOM, 20. lata XX w., murowany,
 - b) OBORA, 20. lata XX w., murowana;

ulica Poznańska

- DOM Nr 16, 1920, murowany;

ulica Starowiejska

- DOM Nr 6, k. XIX w., murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 15:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) BUDYNEK MIESZKALNY Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ, 1900–1910, murowany,
- DOM Nr 22, 4. ćw. XIX w., murowany,

- ZESPÓŁ DOMÓW Nr 24:
 - a) DOM, 1. poł. XIX w., murowany,
 - b) DOM, 1930, murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- STODOŁA, ul. Starowiejska 16, 1910–1920, murowana;

Otusz

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- SZKOŁA (budynek nr 20), 1910–1920, murowana,
- SZKOŁA (budynek nr 23), 1910–1920, murowana;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ FOLWARKU:
 - a) RZĄDCÓWKA (budynek nr 43), XIX/XX w., murowana, kolonia mieszkalna robotników folwarcznych:
 - b) DWOJAK (budynek nr 41), 1. ćw. XX w., murowany,
 - c) CZWORAK [1] (budynek nr 30), 1860, murowany,
 - d) CZWORAK [2] (budynek nr 35), k. XIX w., murowany,
 - e) SZEŚCIORAK (budynek nr 29), 1900, murowany, folwark:
 - f) OBORA, k. XIX w., murowana,
 - g) OBORA–JAŁOWNIK, 1900, murowana,
 - h) STAJNIA, k. XIX w., murowana,
 - i) SPICHLERZ, k. XIX w., murowany;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 9:
 - a) DOM, XIX/XX w., murowany,
 - b) OBORA, 1917, murowana,
- ZESPÓŁ DOMU NR 15:
 - a) DOM, 1910–1920, murowany,
 - b) STODOŁA, 1910, murowana,
- DOM Nr 16, 1910, murowany,
- DOM Nr 18, 1935, murowany,
- DOM Nr 22, 1886, murowany,
- DOM Nr 31, 1. ćw. XIX w., murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- STODOŁA W ZAGRODZIE Nr 11, 4. ćw. XIX w., szachulcowa;

Otusz Huby

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- ~~DOM Nr 17/18, pocz. XIX w., szachulcowy~~ – nie istnieje,
- DOM Nr 19, pocz. XIX w., szachulcowy;

Pawłówko

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- DOM Nr 10, pocz. XX w., murowany,
- DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ Nr 11, pocz. XX w., murowany;

Szewce

Kategoria – budownictwo sakralne

- KAPLICA, ul. Bukowska 82, 1919, murowana;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU, ul. Bukowska:
 - a) DWÓR, ul. Bukowska 92, 1880–1890, murowany, kolonia mieszkalna robotników folwarcznych:
 - b) CZWORAK [1], ul. Bukowska 141, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - c) CZWORAK [2], ul. Mylna 2/4, 1910, murowany,
 - d) CZWORAK [3], ul. Mylna 6/8, 1889, murowany, folwark:
 - e) OBORA [1], ul. Bukowska 108, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - f) OBORA [2], ul. Bukowska 108, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - g) OBORA [3], ul. Bukowska 110, 4. ćw. XIX w., murowana,
 - h) KUŹNIA, ul. Bukowska 104, 1900–1910, murowana,
 - i) STODOŁA, ul. Bukowska 110, 1888, murowana,
 - j) SPICHLERZ, ul. Bukowska 96, 1886, murowany;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

ulica Bukowska

- ZESPÓŁ DOMU nr 115:
 - a) DOM, 4. ćw. XIX w., murowany,
 - b) STODOŁA, 4. ćw. XIX w., murowana,
- DOM Nr 132, 1900–1910, murowany,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 136:
 - a) DOM, 1900, murowany,
 - b) STODOŁA, 1902, murowana,
- DOM Nr 151 a, 20. lata XX w., murowany;

ulica Ogrodowa

- DOM Nr 6, 1910, murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- ZESPÓŁ ZABUDOWAŃ GOSPODARCZYCH, ul. Bukowska 152:
 - a) OBORA, 1900–1910, murowana,
 - b) STODOŁA, 1900–1910, murowana,
- STODOŁA, ul. Ogrodowa 17, 1910, murowana,
- STODOŁA, ul. Strumykowa 19, 1900–1910, murowana;

Wielka Wieś

Kategoria – cmentarze

- CMENTARZ ŻYDOWSKI, poł. XIX w.;

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU, ul. Św. Rocha 26:
 - a) DWÓR, ok. 1900, 1916, murowany,
 - b) PARK, 2. poł. XIX w.,
- ZESPÓŁ FOLWARKU, ul. Folwarczna:
 - a) RZĄDCÓWKA, ul. Folwarczna 19, 2. poł. XIX w., murowana,
 - b) DWUNAŚCIORAK, ul. Folwarczna 13, ok. 1900, murowany,
 - c) OBORA [1], ul. Folwarczna 19, 2. poł. XIX w., murowana,
 - d) OBORA [2], ul. Folwarczna 19, 2. poł. XIX w., murowana,
 - e) KUŹNIA, ul. Folwarczna 19, 2. poł. XIX w., murowana,
 - f) STODOŁA, ul. Folwarczna 19, 2. poł. XIX w., drewniana;

Wygoda

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 2:
 - a) DOM, 1920, murowany,
 - b) OBORA, 1910–1920, murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 3:
 - a) DOM, 20. lata XX w., murowany,
 - b) OBORA, 20. lata XX w., murowana;

Wysoczka

Kategoria – zespoły pałacowe i dworskie oraz folwarczne

- ZESPÓŁ DWORU:
 - a) DWÓR (budynek nr 15), 1910–1920, murowany,
 - b) PARK, 2. poł. XIX w.,
- kolonia mieszkalna robotników folwarcznych:

- c) CZWORAK [1] (budynek nr 11), 1869, murowany,
- d) CZWORAK [2] (budynek nr 13), 1862, murowany,
- e) CZWORAK [3] (budynek nr 16), 4. ćw. XIX w., murowany,
- f) CZWORAK [4] (budynek nr 17), 1900–1910, murowany,
- folwark:
- g) CHLEWNIA, 1900–1910, murowana,
- h) OBORA [1], 1900–1910, murowana,
- i) OBORA [2], 1900–1910, murowana,
- j) STAJNIA, 1921, murowana,
- k) SPICHLERZ, 1900, murowany;

Żegowo

Kategoria – budownictwo użyteczności publicznej

- SZKOŁA (budynek nr 1), 1900–1910, murowana;

Kategoria – zabudowa mieszkalna

- ZESPÓŁ DOMU Nr 2:
 - a) DOM, 1900–1910, murowany,
 - b) STODOŁA, 1900–1910, murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 4:
 - a) DOM, 1910–1920, murowany,
 - b) OBORA, 1935, murowana,
 - c) STODOŁA, 4. ćw. XIX w., murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 7:
 - a) DOM, 1900–1910, murowany,
 - b) OBORA, 1900–1910, murowana,
- ZESPÓŁ DOMU Nr 11:
 - a) DOM, 1925, murowany,
 - b) OBORA, 1926, murowana,
- DOM Nr 14, 1900–1910, murowany;

Kategoria – budownictwo przemysłowe, gospodarcze i techniki

- STODOŁA W ZAGRODZIE Nr 19, 1910, murowana.

2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3 pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. a i b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzono także formę ochrony ustanawianą poprzez utworzenie **parku kulturowego** (art. 7 pkt 3). Zgodnie z zapisem art. 16 ust. 1 ustawy utworzenie parku kulturowego następuje w drodze uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego, wynikających ze stosownych przepisów ustawy o ochronie przyrody.

Na terenie Miasta i Gminy Buk znajdują się następujące obszary objęte ochroną prawną:

▪ **HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA BUKU**

Historyczny układ urbanistyczny miasta Buku wpisany został do wojewódzkiego rejestru zabytków pod numerem 806/Wlkp/A decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu z dnia 8. 02. 1956 roku. Zakresem przedmiotowym ochroną objęto przestrzenne rozplanowanie miasta obejmujące miejsce hipotetycznej lokalizacji grodu i podgrodzia, osadnicze struktury przedlokacyjne (osada targowa) i lokacyjne. Granice wpisu obejmują teren miasta w obrębie placów Przemysława i Reszki oraz ulic – lub ich części – Basztowej, Bohaterów Bukowskich, Browarnej, Dworcowej, Garncarskiej, Kościelnej, Mury, Otuskiej, Poprzecznej, Poznańskiej, Przykop, Ratuszowej, Św. Rocha, Rzeźnickiej, Szewskiej, Szkolnej, Tylnej, Wąskiej i Zdrojowej. Zakresem ochrony konserwatorskiej objęto także znajdującą się na wskazanym obszarze historyczną zabudowę sakralną, użyteczności publicznej, mieszkalną i przemysłowo-techniczną, a także cmentarz rzymskokatolicki przy ulicy Bohaterów Bukowskich.

Na terenie gminy nie występują obszary ochrony siedlisk (OOS), obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, czy też obszary chronionego krajobrazu, występuje natomiast pięć tworów przyrodniczych uznanych za pomniki przyrody:

▪ **park w zespole dworu w Cieślach**

- platan kłonoisty (*Platanus acerifolia* (Aiton) Willd.) o obwodzie pnia na wysokości 130 cm – 480 cm, nr rej. 494 – orzeczenie Wojewody Poznańskiego z dnia 19 grudnia 1985 roku (Dz. Urzęd. Woj. Poznańskiego z 1986 r., nr 5 poz. 70);
- dąb szypułkowy (*Quercus robur* L.) o obwodzie pnia na wysokości 130 cm – 375 cm, nr rej. 495 – orzeczenie Wojewody Poznańskiego z dnia 19 grudnia 1985 roku (Dz. Urzęd. Woj. Poznańskiego z 1986 r., nr 5 poz. 70);
- dąb szypułkowy (*Quercus robur* L.) o obwodzie pnia na wysokości 130 cm – 510 cm, nr rej. 496 – orzeczenie Wojewody Poznańskiego z dnia 19 grudnia 1985 roku (Dz. Urzęd. Woj. Poznańskiego z 1986 r., nr 5 poz. 70);
- kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum* L.) o obwodzie pnia na wysokości 130 cm – 325 cm, nr rej. 497 – orzeczenie Wojewody Poznańskiego z dnia 19 grudnia 1985 roku (Dz. Urzęd. Woj. Poznańskiego z 1986 r., nr 5 poz. 70);

- nieruchomość w granicach działki nr 4/8 w Wysoczce
 - dąb szypułkowy (*Quercus robur* L.) o obwodzie pnia na wysokości 130 cm – 462 cm, uchwała nr XIV/105/2011 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 27 grudnia 2011 roku (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego z 2012 r., poz. 470).

2.4. Zabytki ruchome

Zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wpis do rejestru zabytku ruchomego może nastąpić na wniosek właściciela zabytku, natomiast w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia tego zabytku za granicę wojewódzki konserwator zabytków może dokonać wpisu z urzędu (art. 10 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ogólna liczba zabytków ruchomych na terenie Miasta i Gminy Buk nie jest wielka. Tworzą one **dwa zespoły**: jeden stanowi **wystrój i wyposażenie kościoła cmentarnego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. Krzyża Św., przy ulicy Bohaterów Bukowskich w Buku**, drugi zaś to **wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Wawrzyńca przy ulicy Starowiejskiej 28 w Niepruszewie**. Do rejestru zabytków ruchomych wpisane zostało także **wczesnobarokowe epitafium Macieja i Stanisława Niegolewskich, znajdujące się w kościele parafialnym rzymskokatolickim pw. św. Stanisława Biskupa przy ulicy Mury 29 w Buku**.

Wymienione zabytki ruchome zostały wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków: **wystrój i wyposażenie kościoła cmentarnego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. Krzyża Św., przy ulicy Bohaterów Bukowskich w Buku – 29 obiektów (nr rejestru zabytków 291/Wlkp/B – 9. 05. 2013 r.; wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Wawrzyńca przy ulicy Starowiejskiej 28 w Niepruszewie – 31 obiektów (nr rejestru zabytków 146/Wlkp/B – 17. 02. 2009 r.); epitafium Macieja i Stanisława Niegolewskich, znajdujące się w kościele parafialnym rzymskokatolickim pw. św. Stanisława Biskupa przy ulicy Mury 29 w Buku (nr rejestru zabytków 526/Wlkp/B – 26. 04. 2019 r.)**.

Kościół cmentarny, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Krzyża Św., w Buku posiada wyposażenie barokowe i rokokowe z XVIII wieku oraz późniejsze historyzujące lub bezstylowe z XIX i z pierwszych dwóch dekad XX wieku, na które składają się ołtarz główny i cztery ołtarze boczne z ich rzeźbiarskimi i malarskimi elementami, ambona, chrzcielnica, konfesjonał, samoistne obrazy, elementy wystroju wnętrza, epitafia, jak również utensylia kościelne. Do zespołu tego należy również starsza piaskowcowa kropielnica, wykonana w XVI wieku.

Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Wawrzyńca w Niepruszewie posiada wyposażenie barokowe i rokokowe z XVIII wieku oraz późniejsze klasycystyczne, historyzujące, modernistyczne lub bezstylowe z XIX i z pierwszej trzecji XX wieku, na które składają się ołtarz główny i trzy ołtarze boczne z ich rzeźbiarskimi i malarskimi elementami, ambona, chrzcielnica,

prospekt organowy wraz z instrumentem, konfesjonał, samoistne obrazy i rzeźby, stacje Drogi Krzyżowej, meble kościelne, elementy wystroju wnętrza, w tym witraże, epitafium, jak również utensylia kościelne i paramenty liturgiczne.

2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne, nawarstwienia kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki. Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z La Valetta z 1992 roku w art. 1 ust. 1 uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i jako instrument dla badań historycznych i naukowych”.

2.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

- osada z X–XI wieku oraz liczne osadnictwo późniejsze, stanowisko archeologiczne nr 9 w Wysoczce, AZP 53–24/13 – nr rejestru zabytków 161/Wlkp/C – 10. 12. 1993 r.

2.5.2. Wykaz stanowisk archeologicznych o czytelnej formie krajobrazowej

Na terenie Miasta i Gminy Buk nie występują stanowiska archeologiczne o czytelnej formie krajobrazowej.

2.5.3. Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu Miasta i Gminy Buk

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo-konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje ta metoda dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu poprzez obserwację archeologiczną oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości, niezależnie od charakteru badań, a także włączane są wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie w zakresie występowania kulturowych nawarstwień archeologicznych. Dodatkowe informacje o stanowiskach archeologicznych dostarczają przypadkowe

odkrycia zgłaszane służbom konserwatorskim, a dokonywane najczęściej podczas prac rolnych i budowlanych.

Tabela IV. Arkusze Archeologicznego Zdjęcia Polski obejmujące teren Miasta i Gminy Buk – stan: czerwiec 2022 r.

	52–24 1986	
53–23 1989	53–24 1985 1996	53–25 1991 1996
54–23 1987	54–24 1988	
55–23 1993	55–24 1986 1987	

 arkusze opracowane

Źródło: *Archeologiczne Zdjęcie Polski*, arkusze 52–24 (1986), 53–23 (1989), 53–24 (1985 i 1996), 53–25 (1991 i 1996), 54–23 (1987), 54–24 (1988), 55–23 (1993) i 55–24 (1986 i 1987)

Na obszarze Miasta i Gminy Buk zaewidencjonowano **319 stanowisk archeologicznych**, w obrębie których zarejestrowano **704 fakty osadnicze**, w tym: **grodziska – 2, osady – 101, punkty osadnicze – 201, ślady osadnicze – 377, cmentarzyska – 17 oraz inne fakty osadnicze – 6.**

Najwięcej stanowisk archeologicznych znajduje się we wsiach Niepruszewo (44 stanowiska archeologiczne), Wielka Wieś (41 stanowisk archeologicznych), Dakowy Suche (36 stanowisk archeologicznych), Otusz (36 stanowisk archeologicznych), Wysoczka (33 stanowiska archeologiczne) i Dobieżyn (28 stanowisk archeologicznych) oraz w mieście Buk (27 stanowisk archeologicznych). W mniejszej liczbie występują stanowiska archeologiczne we wsiach Dobra (20 stanowisk archeologicznych), Kalwy (20 stanowisk archeologicznych), Cieśle (16 stanowisk archeologicznych), Szewce (15 stanowisk archeologicznych) oraz Wiktorowo (3 stanowiska archeologiczne).

Zamieszczona poniżej tabela obrazuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie Miasta i Gminy Buk:

Tabela V. Zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego z terenu Miasta i Gminy Buk – stan: czerwiec 2022 r.

Kategorie danych		Liczba ogólna	W tym w rejestrze zabytków
1.	Stanowiska archeologiczne na terenie Miasta i Gminy Buk	319	1
2.	Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk archeologicznych	704	1
	2.1. grodziska	2	–
	2.2. osady	101	1
	2.3. punkty osadnicze	201	–
	2.4. ślady osadnicze	377	–
	2.5. cmentarzyska	17	–
	2.6. inne (w tym nieokreślone)	6	–

Źródło: D. Kaniewska, *Ewidencja zabytków archeologicznych Miasta i Gminy Buk*, 2021.

W ujęciu chronologicznym na terenie Miasta i Gminy Buk występują archeologiczne nawarstwienia kulturowe od epoki kamienia przez neolit, kultury łużycką, przeworską, wczesnopolską aż do okresu średniowiecznego i nowożytnego.

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z mezolitem – środkowym okresem epoki kamienia (ok. 8300–4300 lat p. n. e.). Okres ten reprezentowała ludność zbieracko-łowiecka prowadząca traperski typ gospodarki. Na terenie gminy wyraźnie zaznacza się osadnictwo powiązane z młodszą epoką kamienia – neolitem (ok. 4300 –1700 lat p. n. e.). Z wielu stanowisk pochodzą krzemienne i kamienne narzędzia pracy (Otusz, stanowisko archeologiczne nr 24, AZP 53–24/82; Niepruszewo, stanowisko archeologiczne nr 23, AZP 53–24/37).

Intensywne osadnictwo na tych terenach związane było z ludnością kultury łużyckiej, której rozwój przypada na okres ok. 1200–500 lat p. n. e. Do stanowisk archeologicznych dających połączyć się z tym okresem zaliczyć należy w Dakowych Suchych stanowisko archeologiczne nr 2, AZP 55–24/2; w Niepruszewie stanowisko archeologiczne nr 10, AZP 53–77 24/53, czy też w Kalwach stanowisko archeologiczne nr 15, AZP 52–24/118.

Na przełomie epoki brązu i żelaza (ok. 650–500 lat p. n. e.) pojawiła się tutaj ludność kultury pomorskiej, przemieszczającej się z Pomorza do Wielkopolski.

Wyrażna intensyfikacja osadnictwa nastąpiła na terenie gminy w okresie wpływów rzymskich i wędrowek ludów (III–VI w. n. e.), kiedy to pojawiła się ludność kultury przeworskiej, reprezentowanej m. in. na stanowiskach w Otuszu, stanowisko archeologiczne nr 6, AZP 53–24/74; w Dakowych Suchych, stanowisko archeologiczne nr 31, AZP 55–24/31 i w Niepruszewie, stanowisko archeologiczne nr 35, obszar AZP 52–24/101.

Osadnictwo pradziejowe związane było z ciekami wodnymi. Z reguły skupiało się wzdłuż dolin rzecznych oraz na wyniesieniach. Na terenie gminy jego koncentrację obserwować można głównie na krawędziach i stokach doliny rzeki Mogilnicy oraz wzdłuż krawędzi jeziora Niepruszewskiego. Rejonem skoncentrowanego osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego są miejscowości Dakowy Suche, Buk, Kalwy oraz Wielka Wieś i Wysoczka –

obserwujemy takie koncentracje wokół występujących tam cieków wodnych i podmokłych łąk, ale osadnictwo powstawało tutaj nie tylko w rejonach dolin rzecznych, lecz także na terenach wysoczyzn.

Na szczególną uwagę zasługują grodziska wczesnośredniowieczne w Buku i Niepruszewie, które wraz z otaczającymi je osadami stanowiły wczesnośredniowieczne zespoły osadnicze.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy omawianego terytorium miał miejsce w VIII w. n. e. W IX i X wieku kształtują się podstawy terytorialne państwa polskiego. W tym też czasie kształtował się obecny układ miejscowości. Stanowiska średniowieczne i nowożytnie występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają ich metrykę. Mowa tu m. in. o stanowiskach w Buku, stanowisko archeologiczne nr 1, AZP 53–23/78; w Dakowych Suchych, stanowisko archeologiczne nr 5, AZP 55–24/5 i w Wielkiej Wsi, stanowisko archeologiczne nr 35, AZP 53–23/60.

Osadnictwo późnośredniowieczne dokumentuje materiał ceramiczny z XVI–XVIII w. wokół miasta Buk oraz wsi Dakowy Suche, Niepruszewo i Kalwy. Materiał ten jest świadectwem nieprzerwanego rozwoju tych miejscowości. Pozostałości osadnictwa związanego z okresem nowożytnym rejestruje się przede wszystkim w wyniku powierzchniowej penetracji terenu wykonywanej w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

Wykaz stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Buk

Buk

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–23/78
 - kultura wczesnopolska? – wczesne średniowiecze – grodzisko wkłęsłe?,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–23/79
 - wczesne średniowiecze – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/117
 - średniowiecze – ślad osadniczy (garnek),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/118
 - kultura łużycka – młodsza epoka brązu – cmentarzysko ciałopalne,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/119
 - chronologia nieokreślona – grób skrzynkowy (kilka popielnic),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/120
 - kultura pomorska – okres halsztacki i lateński – cmentarzysko,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–24/121
 - siekierka kamienna – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–24/122
 - kultura łużycka – V okres epoki brązu – ślad osadniczy (grot oszczepu),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–24/123
 - epoka brązu i okres żelaza – grób skrzynkowy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–24/124
 - okres halsztacki i lateński – ?,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–24/113
 - neolit? – ślad osadniczy,

- wczesne średniowiecze – osada,
- późne średniowiecze (XIV–XVI w.) – fragment miasta,
- okres nowożytny (XVII–XX w.) – fragment miasta,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–24/125
 - kultura pomorska – grób ciałopalny (4 urny grobowe),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–24/110
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–24/109
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–24/108
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/107
 - wczesne średniowiecze (faza C) – ślad osadniczy,
 - średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 53–24/106
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 53–24/112
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 53–24/111
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 53–23/70
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 53–23/69
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 53–23/68
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 53–23/66
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 53–23/67
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 53–23/65
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
 - okres nowożytny (XVII–poł. XVIII w.) – cmentarz,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 53–23/80
 - późne średniowiecze (2. poł. XIV–XV w.) – fragment wsi Pawłowo,
 - okres nowożytny (XVII–XVIII w.) – cmentarzysko szkieletowe,

- okres nowożytny (XVII–pocz. XX w.) – fragment miasta,
- HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY (w granicach wpisu do rejestru zabytków – nr rejestru zabytków 806/Wlkp/A – 8. 02. 1956 r.)
 - średniowieczne miasto,
 - nowożytne miasto;

Cieśle

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–24/129
 - kultura pomorska – epoka żelaza – ?,
 - wczesne średniowiecze – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–24/130
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy (łódź dłubanka),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/65
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/63
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/64
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/66
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–25/68
 - okres wpływów rzymskich – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–25/69
 - neolit – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–25/70
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–25/71
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–25/72
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres wpływów rzymskich – osada,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–25/73
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–25/74
 - pradzieje/wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–25/75
 - neolit/wczesny brąz – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–25/76
 - kultura amfor kulistych? – ślad osadniczy,
 - okres wpływów rzymskich – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/137
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada,
 - okres nowożytny (XVIII–XX w.) – punkt osadniczy;

Dakowy Suche

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 55–24/1
 - epoka kamienia – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 55–24/2
 - kultura pucharów lejkowatych – osada,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 55–24/3
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 55–24/4
 - kultura amfor kulistych? – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 55–24/5
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 55–24/6
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza C–F) – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 55–24/7
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 55–24/8
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 55–24/9
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 55–24/10
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 55–24/11
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 55–24/12
 - kultura pucharów lejkowatych – ślad osadniczy,
 - neolit – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 55–24/13
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 55–24/14
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 55–24/15
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 55–24/16
 - późne średniowiecze – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 55–24/17
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 55–24/18
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza C–F) – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 55–24/19
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 55–24/20
 - późne średniowiecze/okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 55–24/21
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 55–24/22
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 55–24/23
 - kultura łużycka? – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,

- okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 55–24/24
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze/okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 55–24/25
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze/okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 55–24/26
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 27, AZP 55–24/27
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 28, AZP 55–24/28
 - kultura amfor kulistych – neolit – punkt osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 29, AZP 55–24/29
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 30, AZP 55–24/30
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 31, AZP 55–24/31
 - kultura pucharów lejkowatych – punkt osadniczy,
 - kultura amfor kulistych – punkt osadniczy,
 - kultura łużycka – osada,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 32, AZP 55–24/32
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 55–24/33
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny (XVIII–pocz. XX w.?) – grób zbiorowy (szkieletowy),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 34, AZP 55–23/48
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D) – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 35, AZP 55–23/49
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 36, AZP 55–23/50
 - wczesne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy;

Dobieżyn

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 54–24/25
 - kultura amfor kulistych – neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 54–24/26
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 54–24/21
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 54–24/20
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 54–24/23
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 54–24/22
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 54–24/24
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 54–24/3
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 54–24/4
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 54–24/1
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 54–24/2
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 54–24/5
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 54–24/6
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 54–24/8
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 54–24/7
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 54–24/9
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 54–24/16
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 54–24/15
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 54–24/14
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 54–24/13
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 54–24/12
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 54–24/11
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 54–24/10
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 54–24/18
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 54–24/17
 - neolit – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 54–24/19
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE, AZP 54–24/116
 - kultura pomorska – cmentarzysko,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE, AZP 54–24/117
 - nieokreślona chronologia – cmentarzysko (urny);

Dobra

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 55–24/34
 - kultura pucharów lejkowatych – punkt osadniczy,
 - kultura łużycka/pomorska – punkt osadniczy,
 - kultura pomorska – cmentarzysko,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 55–24/35
 - chronologia nieokreślona – cmentarzysko popielnicowe,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 55–24/36
 - epoka kamienia – ślad osadniczy (wiór krzemienisty z retuszem),

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 55–24/37
 - wczesne średniowiecze (faza F) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 55–24/38
 - kultura pucharów lejkowatych – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 55–24/39
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 55–24/40
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 55–24/41
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 55–24/42
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 55–24/43
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 55–24/44
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 55–24/45
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 55–24/46
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 55–24/47
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – osada,
 - neolit? – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 55–24/48
 - późny neolit – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 55–24/104
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 55–24/103
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 55–24/105
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 55–24/106
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 55–24/107
 - okres nowożytny – osada;

Kalwy

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 52–24/119
 - neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – osada,

- kultura pomorska – osada,
- kultura przeworska – ślad osadniczy,
- późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 52–24/120
 - kultura łużycka – cmentarzysko popielnicowe,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 52–24/112
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 52–24/110
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – osada,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 52–24/111
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 52–24/109
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 52–24/113
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 52–24/114
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 52–24/108
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 52–24/115
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 52–24/116
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 52–24/117
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 52–24/122
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 52–24/123
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 52–24/118
 - kultura łużycka – osada,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 52–24/105
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 52–24/107
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 52–24/106
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 52–24/104
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 52–24/121
 - kultura przeworska – ślad osadniczy;

Niepruszewo

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–24/54
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska? – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza E–F) – osada,
 - wczesne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–24/133
 - wczesne średniowiecze – grodzisko stożkowate,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/132
 - wczesne średniowiecze (faza F) – grób szkieletowy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/135
 - chronologia nieokreślona – cmentarzysko (urny, grot, kamienny młot),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/131
 - neolit – ślad osadniczy (siekierka krzemienista),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/134
 - kultura przeworska – okres rzymski – ślad osadniczy (żelazny grot dziurytu),

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–24/50
 - wczesne średniowiecze (faza F) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze (XV–XVI w.) – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny (XVIII–XX w.) – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–24/51
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–24/52
 - okres nowożytny – osada,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–24/10
 - kultura łużycka – osada,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–24/43
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–24/41
 - wczesne średniowiecze (faza A–B) – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
 - chronologia nieustalona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–24/42
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–24/44
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–24/45
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/46
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 53–24/47
 - kultura przeworska? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 53–24/48
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 53–24/49
 - neolit? – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 53–24/40
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 53–24/39
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 53–24/38
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 53–24/37
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 53–24/36
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 53–24/35
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 53–24/55
 - kultura lendzielska – neolit – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – późny okres rzymski – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza C–D) – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 27, AZP 53–24/56
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 28, AZP 53–24/58
 - kultura lendzielska? – neolit – punkt osadniczy,
 - pradzieje – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 29, AZP 53–24/57
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 30, AZP 53–24/59
 - kultura przeworska? – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 31, AZP 53–24/60
 - kultura amfor kulistych? – neolit – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 32, AZP 53–24/61
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 53–24/62
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 34, AZP 52–24/100
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 35, AZP 52–24/101
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 36, AZP 52–24/102
 - kultura pucharów lejkowatych – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – osada,
 - kultura przeworska – osada,

- wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
- późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 37, AZP 52–24/99
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 38, AZP 52–24/103
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 43, AZP 53–25/162
 - kultura amfor kulistych – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura wpływów rzymskich – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – osada,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 47, AZP 53–25/138
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 48, AZP 53–25/139
 - neolit – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 49, AZP 53–25/140
 - kultura pucharów lejkowatych (faza wiórecka) – osada,
 - kultura łużycka – okres halszacki C–D – osada,
 - wczesne średniowiecze (VII–IX w.) – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 50, AZP 53–24/50
 - wczesna epoka brązu – osada,
 - kultura pomorska – osada,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny (XVIII w.) – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 52, AZP 53–25/146
 - kultura pomorska (IV–II w. p. n. e.) – osada,
 - wczesne średniowiecze (VII–VIII w.) – osada;

Otusz

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–24/127
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza E) – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–24/90
– kultura pomorska – cmentarzysko,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/128
– chronologia nieokreślona – cmentarzyska ciałopalne (groby popielnicowe),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/76
– kultura łużycka – punkt osadniczy,
– okres wpływów rzymskich – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/75
– wczesna epoka brązu – ślad osadniczy,
– okres wpływów rzymskich – punkt osadniczy,
– wczesne średniowiecze (faza D–E) – punkt osadniczy,
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/74
– kultura łużycka – ślad osadniczy,
– kultura przeworska – punkt osadniczy,
– wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–24/73
– wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–24/72
– wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–24/71
– późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–24/69
– pradzieje – ślad osadniczy,
– późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–24/79
– kultura łużycka – ślad osadniczy,
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–24/32
– kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–24/77
– późne średniowiecze – ślad osadniczy,
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–24/78
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–24/80
– okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/81
– późne średniowiecze – ślad osadniczy,
– okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 53–24/70
– późne średniowiecze – ślad osadniczy,
– okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 53–24/89
– okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 53–24/88
– późne średniowiecze – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 53–24/86
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 53–24/87
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 53–24/85
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
 - chronologia nieustalona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 53–24/84
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 53–24/82
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – osada,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 53–24/83
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 54–24/34
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 27, AZP 54–24/33
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 28, AZP 54–24/30
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 29, AZP 54–24/31
 - neolit/wczesny brąz – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 30, AZP 54–24/29
 - pradzieje – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 31, AZP 54–24/28
 - neolit – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 32, AZP 54–24/27
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 53–24/33
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze? – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 54–24/32
 - epoka kamienia – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 34, AZP 53–24/143
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 35, AZP 53–24/144
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy;

Szewce

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 54–23/74
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 54–23/73
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 54–23/75
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 54–23/76
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 54–23/77
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
 - chronologia nieustalona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 54–23/71
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 54–23/72
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 54–24/115
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 54–24/109
 - neolit – ślad osadniczy,
 - kultura przeworska – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 54–24/108
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 54–24/111
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 54–24/110
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza F) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 54–24/112
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 54–24/113
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 54–24/114
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy;

Wielka Wieś

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–24/114
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–24/103
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/104
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/105
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/102
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/101
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–24/100
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–24/99
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
 - pradzieje (okres rzymski?) – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–24/98
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–24/97
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–24/96
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–24/12
 - późne średniowiecze – osada,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–24/94
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–24/93
 - okres nowożytny – osada,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–24/92
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - średniowiecze – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/91
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 53–23/17
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 53–23/54
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 53–23/53
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 53–23/50
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 53–23/51
 - wczesne średniowiecze (faza E–F) – punkt osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 53–23/52
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 53–23/55
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 53–23/56
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 53–23/57
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 53–23/49
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 27, AZP 53–23/62
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 28, AZP 53–23/63
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 29, AZP 53–23/44
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 30, AZP 53–23/45
 - pradzieje – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 31, AZP 53–23/48
 - kultura przeworska – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 32, AZP 53–23/47
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 53–23/46
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – punkt osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 34, AZP 53–23/61
 - kultura pucharów lejkowatych – neolit – punkt osadniczy,
 - późny neolit/wczesny brąz – osada,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - kultura przeworska – osada,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 35, AZP 53–23/60
 - neolit – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 36, AZP 53–23/59
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 37, AZP 53–23/64
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 38, AZP 53–23/42
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 39, AZP 53–23/43
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 40, AZP 53–23/40
 - neolit? – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – punkt osadniczy,
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 41, AZP 53–23/41
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – osada (fragment wsi),
 - chronologia nieokreślona – ślad osadniczy;

Wiktorowo

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–23/72
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–23/73
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–23/74
 - neolit? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy;

Wysoczka

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 1, AZP 53–24/126
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy (kamień żarnowy),
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 2, AZP 53–24/26
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 3, AZP 53–24/23
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 4, AZP 53–24/25
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 5, AZP 53–24/24
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 6, AZP 53–24/21
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 7, AZP 53–24/15
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 8, AZP 53–24/11
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 9, AZP 53–24/13
 - wczesne średniowiecze (faza D–E) – osada,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
 - chronologia nieokreślona – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 10, AZP 53–24/12
 - kultura przeworska? – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 11, AZP 53–24/14
 - kultura łużycka? – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza A–B) – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 12, AZP 53–24/22
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 13, AZP 53–24/10
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 14, AZP 53–24/9
 - średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 15, AZP 53–24/8
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 16, AZP 53–24/6
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 17, AZP 53–24/1
 - wczesne średniowiecze (faza E–F) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 18, AZP 53–24/28
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 19, AZP 53–24/17
 - średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 20, AZP 53–24/3
 - wczesne średniowiecze (faza C) – ślad osadniczy,
 - wczesne średniowiecze (faza F) – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 21, AZP 53–24/2
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 22, AZP 53–24/4
 - wczesne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – osada,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 23, AZP 53–24/5
 - wczesne średniowiecze (faza F) – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 24, AZP 53–24/16
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 25, AZP 53–24/18
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 26, AZP 53–24/19
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 27, AZP 53–24/20
 - wczesne średniowiecze? – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 28, AZP 53–24/7
 - późne średniowiecze – punkt osadniczy,
 - okres nowożytny – punkt osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 29, AZP 53–24/27
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
 - okres nowożytny – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 30, AZP 53–24/29
 - kultura pucharów lejkowatych? – ślad osadniczy,
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,

- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 31, AZP 53–24/30
 - późne średniowiecze – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 32, AZP 53–24/31
 - kultura łużycka – ślad osadniczy,
- STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE Nr 33, AZP 53–24/115
 - okres nowożytny – punkt osadniczy.

VII. Ocena stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Buk

1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

W oparciu o rozpoznanie terenowe uznać trzeba, że na terenie miasta Buk znajdują się 3 obiekty budowlane wpisane do rejestru zabytków, których stan zachowania ocenić należy jako dobry, nie wymagający w chwili obecnej podjęcia robót budowlanych i prac konserwatorsko-restauratorskich. Są to kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Stanisława Biskupa przy ulicy Mury 29 i szpital Św. Ducha przy placu Reszki 27 – obiekty stanowią własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Stanisława Biskupa w Buku, a także synagoga przy ulicy Mury 5, będąca własnością Miasta i Gminy Buk. Nadto w dobrym stanie zachowania, nie wymagającym aktualnie podjęcia prac konserwatorsko-restauratorskich, czy działań rewitalizacyjnych, jest park w zespole dworu przy ulicy Niegolewskich 11 a – własność prywatna. Na terenach wiejskich gminy w analogicznym stanie zachowania znajdują się brama-dzwonnica w zespole kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Wawrzyńca przy ulicy Starowiejskiej 28 w Niepruszewie, stanowiąca własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Wawrzyńca w Niepruszewie oraz pałac i park w zespole pałacu przy ulicy Starowiejskiej 21 w Niepruszewie, będące własnością prywatną.

Pozostałe 13 zabytków nieruchomych wymaga podjęcia robót budowlanych, prac konserwatorsko-restauratorskich lub działań rewitalizacyjnych. W grupie zabytków nieruchomych kwalifikowanych do przeprowadzenia takich robót lub prac wskazać trzeba znajdujące się na terenie miasta Buk szkołę wyznaniową żydowską przy ulicy Mury 4 w zespole synagogi (własność prywatna), kościół cmentarny, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Krzyża Św. i dzwonnice w zespole cmentarza rzymskokatolickiego przy ulicy Bohaterów Bukowskich (własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Stanisława Biskupa w Buku), sąd i więzienie przy placu Reszki 5 (własność prywatna), pałac biskupi przy placu Przemysława 1 (własność prywatna), a także kanonia przy placu Przemysława 24 (własność Miasta i Gminy Buk). Na terenach wiejskich gminy do grupy zabytków nieruchomych wymagających podjęcia robót budowlanych, prac konserwatorsko-restauratorskich lub działań rewitalizacyjnych zaliczyć trzeba kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Wawrzyńca przy ulicy Starowiejskiej 28 w Niepruszewie, stanowiący własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Wawrzyńca w Niepruszewie oraz park w zespole dworu w Wysoczce (własność prywatna).

W złym lub w bardzo złym stanie zachowania znajdują się dwór, park, oficyna tzw. stary dworek, dziedziniec folwarczny i brama folwarku w Cieślach (własność Skarbu Państwa w zasobie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Nie istnieje chlewnia z tego zespołu folwarcznego, mimo iż została wpisana do rejestru zabytków i nie wykreślono jej z tego rejestru.

Dane liczbowe odnośnie stanu zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, a znajdujących się na terenie Miasta i Gminy Buk, przedstawia zamieszczona poniżej tabela:

Tabela VI. Wojewódzki rejestr zabytków nieruchomych z terenu Miasta i Gminy Buk (wg oceny stanu zachowania) – stan: czerwiec 2022 r.

Ocena stanu zachowania	Liczba obiektów
obiekty nie wymagające podjęcia prac	7*
obiekty wymagające podjęcia prac	13**
w tym:	
drobne naprawy	1
remont zabezpieczający	–
remont kapitalny	12**
Ogółem	20***

Źródło: M. Piotrowska, *Ewidencja zabytków Miasta i Gminy Buk, 2008* wraz z aktualizacją w 2011 r. i weryfikacją przeprowadzoną w 2022 r.

* w tym parki w zespole dworu przy ulicy Niegolewskich 11 a w Buku oraz w zespole pałacu przy ulicy Starowiejskiej 21 w Niepruszewie

** w tym parki w zespole dworu w Cieślach, w zespole pałacu przy ulicy Starowiejskiej 21 w Niepruszewie oraz w zespole dworu w Wysoczce, a także podwórze folwarczne w zespole dworu w Cieślach wymagające rewitalizacji, ale bez niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach

*** nie wliczając historycznego układu urbanistycznego miasta Buku oraz niezachowanej chlewni w zespole dworu w Cieślach

1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków

Jak wynika z rozpoznania terenowego na terenie Miasta i Gminy Buk w dobrym stanie zachowania znajduje się 6 obiektów zabytkowych nie wpisanych do rejestru zabytków. Na podstawie tych ustaleń stwierdzić można, że niewielki odsetek, bowiem 1,28 % ogólnego stanu ewidencyjnych zasobów zabytkowych gminy wymaga nieznacznej interwencji konserwatorskiej. Z pozostałej liczby zabytków ujętych w gminnej ewidencji w złym stanie znajduje się 9 obiektów, co stanowi 1,93 %, natomiast dostateczny stan zachowania posiadają 452 obiekty zabytkowe, a więc 96,79 % wszystkich niewpisanych do rejestru zabytków obiektów ewidencyjnych.

Zestawienie danych liczbowych odnośnie stanu zachowania zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków przedstawia zamieszczona poniżej tabela:

Tabela VII. Dane liczbowe o stanie zachowania zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków – stan: czerwiec 2022 r.

Ocena stanu zachowania	Liczba obiektów
obiekty w bardzo dobrym stanie zachowania	–
obiekty w dobrym stanie zachowania	6
obiekty w dostatecznym stanie zachowania	452
obiekty w złym stanie zachowania	9
Ogółem	467

Źródło: M. Piotrowska, *Ewidencja zabytków Miasta i Gminy Buk*, 2008 wraz z aktualizacją w 2011 r. i weryfikacją przeprowadzoną w 2022 r.

1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych

Większość zabytków ruchomych z kościoła cmentarnego, ob. filialnego rzymskokatolickiego pw. Krzyża Św. w Buku (własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Stanisława Biskupa w Buku) oraz z kościoła parafialnego rzymskokatolickiego św. Wawrzyńca w Niepruszewie (własność kościelnej jednostki organizacyjnej – Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Wawrzyńca w Niepruszewie) znajduje się w bardzo dobrym lub dobrym stanie zachowania. W 2019 roku zakończono szeroko zakrojony program prac konserwatorsko-restauratorskich zrealizowanych przy wyposażeniu i wystroju wskazanego kościoła w Buku. Wcześniej, bowiem w 2013 roku, zrealizowano analogiczny program prac konserwatorsko-restauratorskich przy wyposażeniu kościoła w Niepruszewie.

Dobry stan zachowania posiada także epitafium Macieja i Stanisława Niegolewskich, znajdujące się w kościele parafialnym rzymskokatolickim pw. św. Stanisława Biskupa w Buku.

1.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych

Wpisane do rejestru zabytków stanowisko archeologiczne nr 9 w Wysoczce, AZP 53–24/13 – osada z X–XI wieku oraz osadnictwo późniejsze z okresu późnego średniowiecza i z okresu nowożytności – zlokalizowane jest na terenie gruntów rolnych. Stanowisko to znajduje się w stanie nie wymagającym obecnie interwencji organu ochrony zabytków, niemniej należy je monitorować, zapobiegając ewentualnym zagrożeniom wynikłym z prowadzonej tamże działalności rolniczej.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową grupę, która tworzy archeologiczne dziedzictwo kulturowe gminy. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 ust. 1 pkt 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie prawnej.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piśníc i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali. Rozmiarów tej działalności nie potrafimy ocenić.

Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego, użycia ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwoju budownictwa, budowy dróg i obwodnic. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz archeologicznych nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowywaniem i zagospodarowywaniem terenu, wymagające prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Historyczne układy przestrzenne miast nakazują szczególną ochronę pradziejowych, wczesnośredniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie. Wysoki stopień zurbanizowania ma także miasto Buk. Zabytkowy układ urbanistyczny tego miasta nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

2. Obszary największego zagrożenia dla zabytków na terenie gminy

2.1. Obszary największego zagrożenia zabytków nieruchomych na terenie gminy

- najbardziej zagrożone zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków: dwór, park, oficyna tzw. stary dworek i brama folwarku w Cieślach;
- niewłaściwy stan zagospodarowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków: zespół dworu w Cieślach – zarówno część reprezentacyjna, jak i folwark.

2.2. Obszary największego zagrożenia zabytków ruchomych na terenie gminy

Na terenie Miasta i Gminy Buk nie występują istotne zagrożenia dla zabytków ruchomych.

2.3. Obszary największego zagrożenia dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz archeologicznych nawarstwień kulturowych na terenie gminy są wszelkie inwestycje związane z zabudowywaniem i zagospodarowywaniem terenu, wymagające prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Do grupy tego typu inwestycji planowanych do realizacji w latach 2022–2025 zaliczyć należy:

- 1) w zakresie budowy kanalizacji sanitarnej i deszczowej

- a) budowę kanalizacji deszczowej w ciągu ulicy Grobelnego w Buku;
 - b) budowę kanalizacji sanitarnej w ciągu ulic Jarzębinowej, Nowej, Ogrodowej, Podgórnej, Powstańców Wielkopolskich, Szkolnej, Topolowej i Wodnej w Dobieżyń;
 - c) budowę kanalizacji sanitarnej w ciągu ulic Zakładowej i Smugi w Wielkiej Wsi;
- 2) w zakresie budowy sieci wodociągowej
- a) przebudowę sieci wodociągowej w Wielkiej Wsi;
- 3) w zakresie budowy, przebudowy i remontu dróg
- a) budowę drogi w ciągu ulicy Rzemieślniczej w Dakowych Suchych;
 - b) przebudowę i budowę drogi w ciągu ulicy Folwarcznej w Wielkiej Wsi;
 - c) przebudowę i budowę drogi Buk–Wielka Wieś;
 - d) przebudowę i budowę drogi Szewce–Dobieżyn;
 - e) budowę drogi Otusz–Otusz Huby;
 - f) przebudowę i budowę drogi Wielka Wieś–Pawłówko;
- 4) w zakresie realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych
- a) przebudowę Stacji Uzdatniania Wody w Dakowych Suchych.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach określonych przez organ ochrony zabytków.

VIII. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022–2025 jest piątym tego typu gminnym dokumentem. Poprzedzający go program opracowany został dla okresu wyznaczonego latami 2018–2021. Z założeń tego programu zrealizowano:

- 1) aktualizowano na bieżąco gminną ewidencję zabytków nieruchomych poprzez wyłączenie z tej ewidencji – we współpracy z organem ochrony zabytków – nieistniejących zabytków nieruchomych lub zabytków nieruchomych, które utraciły swoje wartości zabytkowe;
- 2) wykonano gminną ewidencję zabytków archeologicznych w formie kart adresowych stanowisk archeologicznych;
- 3) podjęto działania w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego gminy poprzez sfinansowanie ze środków budżetowych Miasta i Gminy Buk wydanych przez Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Buk w Buku publikacji: 1. Tomasz Jasiński i Andrzej Krzyszowski, *Najstarsze dzieje lokacyjnego Buku*, Buk 2020; 2. Andrzej Krzyszowski, Zbigniew Bartkowiak i Grzegorz Cencek, *Najstarsze dzieje lokacyjnego Buku*, t. 2, Buk 2022, a także poprzez prowadzenie witryny internetowej publikującej historyczne materiały ikonograficzne prezentujące miasto Buk w przeszłości w ramach Pracowni Digitalizacji funkcjonującej przy Sali Miejskiej w Buku zlokalizowanej w synagodze przy ulicy Mury 5 w Buku (<http://www.salamiejska.buk.gmina.pl/pracownia-digitalizacji.html>) oraz poprzez działalność obejmującą edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego regionu w ramach warsztatów prowadzonych w Sali Miejskiej w Buku;
- 4) realizacja w prowadzonych przez gminę szkołach podstawowych zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji kulturowej regionu i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 5) podejmowanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się na terenie gminy, wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków, poprzez udzielanie im informacji i pomocy merytorycznej w zakresie pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorsko-restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach;
- 6) współpraca w Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków i Powiatowym Konserwatorze Zabytków w Poznaniu w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami;
- 7) podjęcie działań przygotowawczych do rewitalizacji placu Przemysława w Buku, m. in. poprzez przeprowadzenie sfinansowanych przez Miasto i Gminę Buk badań archeologicznych w obszarze tego placu;
- 8) przeprowadzenie prac konserwatorsko-restauratorskich i robót budowlanych w synagodze przy ulicy Mury 5 w Buku oraz w dworze przy ulicy Powstańców Wielkopolskich 47 w Dobieżynie, a także adaptacja tych obiektów na cele kulturalne;
- 9) współpraca z Parafią Rzymskokatolicką pw. św. Wawrzyńca w Niepruszewie i pomoc polegająca na udzieleniu ze środków budżetowych Miasta i Gminy Buk dotacji celowej na wykonanie robót budowlanych przy bramie-dzwonnicy w zespole kościoła parafialnego

rzymskokatolickiego pw. św. Wawrzyńca przy ulicy Starowiejskiej 28 w Niepruszewie.

Dla opracowywanego aktualnie gminnego programu opieki nad zabytkami przyjmuje się realizację wyszczególnionych poniżej kierunków działań i związanych z nimi zadań:

1. Gminna ewidencja zabytków

1.1. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

- 1) aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych – w porozumieniu z organem ochrony zabytków – poprzez wyłączenie z gminnej ewidencji nieistniejących zabytków nieruchomych, nie wyłączonych do chwili obecnej z tej ewidencji;
- 2) wykonanie warstwy dotyczącej zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz wprowadzenie jej do systemu informacji przestrzennej prowadzonego przez Urząd Miasta i Gminy Buk na stronie internetowej <https://buk.e-mapa.net>;
- 3) systematyczne uzupełnianie kart gminnej ewidencji zabytków nieruchomych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną;
- 4) rozpoznawanie i wprowadzanie do gminnej ewidencji zabytków nieruchomych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów wykazanych w ewidencji.

1.2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

- 1) uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej gminnej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie uzyskiwanych od organu ochrony zabytków informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości, niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP.

2. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy

Na terenie Miasta i Gminy Buk nie ma podstaw do tworzenia parków kulturowych.

3. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i szczególnych zagrożeń

Zgodnie z § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., nr 212, poz. 2153), wydanego na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta). Plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu. Jak wskazuje § 3 ust. 3 pkt 1–3 i ust. 5 cytowanego rozporządzenia plan ochrony zabytków zawiera w szczególności informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania

i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania, wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną, wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Dokument ten sporządzany jest według instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do wskazanego rozporządzenia.

Miasto i Gmina Buk nie posiada aktualnie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plan taki przygotowany będzie w latach 2022–2025.

4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- 1) rozpowszechnianie informacji na temat zabytków nieruchomych z terenu gminy poprzez wprowadzanie nowych oraz uzupełnianie istniejących informacji zamieszczonych na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Buk – <https://buk.gmina.pl>;
- 2) udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022–2025” na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Buk;
- 3) gromadzenie przedmiotów i materiałów archiwalnych dotyczących kultury materialnej i niematerialnej gminy poprzez darowizny lub zakupy do Muzealnej Izby Ziemi Bukowskiej działającej przy Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy Buk w Buku;
- 4) samodzielne wydawanie publikacji lub wspieranie organizacji i stowarzyszeń przy wydawaniu publikacji dotyczących historii oraz dziedzictwa kulturowego gminy;
- 5) współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów;
- 6) utworzenie na terenie miasta Buk ścieżki dydaktycznej przedstawiającej historię, krajobraz i zabytki miasta, także te nie wpisane do rejestru zabytków, a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości:
 - a) historyczne budynki i zespoły budowlane – kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Stanisława Biskupa przy ulicy Mury 29; kościół cmentarny, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Krzyża Św., przy ulicy Bohaterów Bukowskich; synagoga przy ulicy Mury 5; ratusz przy ulicy Ratuszowej 1; sąd i więzienie przy placu Reszki 5; szpital Św. Ducha przy placu Reszki 27; pałac biskupi przy placu Przemysława 1; kanonia przy placu Przemysława 24; dwór przy ulicy Niegolewskich 9;
 - b) historyczne cmentarze – cmentarz rzymskokatolicki przy ulicy Bohaterów Bukowskich;
 - c) najcenniejsze fragmenty zabytkowej struktury przestrzennej miasta – hipotetyczna lokalizacja grodu i podgrodzia, osadnicze struktury przedlokacyjne (osada targowa) i lokacyjne, a w szczególności związane z placem Przemysława i placem Reszki;
- 7) uwzględnianie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenie gminy;

- 8) ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- 1) włączenie tematyki opieki i ochrony zabytków do zajęć dydaktycznych w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę, a także do zajęć organizowanych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury oraz Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Buk w Buku;
- 2) wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu;
- 3) informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy i regionu;
- 4) organizowanie w ramach edukacji szkolnej zajęć dydaktycznych pozwalających na poznanie najciekawszych i najważniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy.

6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania i zagospodarowania

- 1) współdziałanie z organem ochrony zabytków w zakresie informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania pomocowych środków finansowych na ich remonty;
- 2) nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, przy czynnym udziale organu ochrony zabytków, poprzez:
 - a) rozpowszechnianie wśród właścicieli tych obiektów informacji na temat zasad konserwatorskich i profilaktyki konserwatorskiej,
 - b) zbieranie od właścicieli tych obiektów informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowywanie tych faktów w kartach gminnej ewidencji zabytków;
- 3) aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych;
- 4) udzielanie ze środków budżetowych znajdujących się w dyspozycji Miasta i Gminy Buk pomocy finansowej w formie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym posiadającym tytuł prawny do tych zabytków, zgodnie z treścią uchwały nr XI/50/07 Rady Miasta i Gminy Buk z dnia 29 maja 2007 roku w sprawie zasad i trybu postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy Buk (Dz. Urzęd. Woj. Wielkopolskiego z 2007 r., nr 111, poz. 2607).

7. Poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych na terenie gminy stanowiących własność Miasta i Gminy Buk – kierunki działań i zadania

Lp	Kierunki działań	Zadania	Terminarz realizacji
1.	Rewitalizacja zabytkowych obszarów	<u>1. Rewitalizacja placu Przemysława w Buku</u> przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych w obszarze placu Przemysława w zakresie zmian w zagospodarowaniu tej przestrzeni przywracających jej właściwą jakość oraz adaptujących do potrzeb mieszkańców (nawierzchnie, nasadzenia zieleni, mała architektura) <u>2. Oznakowanie historycznych przestrzeni i historycznych obiektów budowlanych w Buku</u> umieszczenie tablic informacyjnych na terenie najcenniejszych historycznych przestrzeni i przy historycznych obiektach budowlanych na terenie miasta Buk (po uzyskaniu zgód właścicieli lub użytkowników zabytków oraz po uzyskaniu akceptacji organu ochrony zabytków): ▪ historyczne budynki i zespoły budowlane – kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Stanisława Biskupa przy ulicy Mury 29; kościół cmentarny, ob. filialny rzymskokatolicki pw. Krzyża Św. przy ulicy Bohaterów Bukowskich; synagoga przy ulicy Mury 5; ratusz przy ulicy Ratuszowej 1; sąd i więzienie przy placu Reszki 5; szpital Św. Ducha przy placu Reszki 27; pałac biskupi przy placu Przemysława 1; kanonia przy placu Przemysława 24; dwór przy ulicy Niegolewskich 9; ▪ historyczne cmentarze – cmentarz rzymskokatolicki przy ulicy Bohaterów Bukowskich; ▪ najcenniejsze fragmenty zabytkowej struktury przestrzennej miasta – gród z podgrodzem (hipotetyczna lokalizacja), plac Przemysława i plac Reszki	2022–2025 2022–2025
2.	Rewitalizacja najcenniejszych zabytkowych obiektów budowlanych	<u>1. Rewitalizacja kanonii przy placu Przemysława 24 w Buku</u> rozpatrzenie możliwości adaptacji budynku na funkcje publiczne, np. kulturalno-oświatowe; przeprowadzenie prac konserwatorsko-remontowych w zakresie wykonania izolacji przeciwwilgociowej murów, wymiany pokrycia dachowego, wykonania nowego systemu odprowadzania wód opadowych z połaci dachowych, renowacji tynków i historycznego detalu architektonicznego elewacji, odtworzenia według rozwiązań historycznych elewacyjnej stolarki budowlanej oraz malowania elewacji	2022–2025

IX. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez działania władz gminnych na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Program wymaga współdziałania samorządu gminnego z:

- 1) instytucjami ochrony zabytków, ochrony środowiska i ośrodkami naukowymi;
- 2) organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną i opieką nad zabytkami;
- 3) kościelnymi jednostkami organizacyjnymi – w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi.

Samorząd gminny ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców, tak by wywoływać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Buk wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów:

1) instrumenty prawne

- a) przepisy prawne wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- b) programy określające politykę państwa, województwa i powiatu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- c) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy oraz inne dokumenty określające strategię gminy;
- d) ustanawianie różnych form prawnej ochrony zabytków;

2) instrumenty finansowe

- a) dotacje;
- b) subwencje;
- c) dofinansowania;
- d) europejskie instrumenty finansowe (fundusze unijne);

3) instrumenty koordynacji

- a) strategię rozwoju gminy;
- b) plany rozwoju lokalnego;
- c) programy prac konserwatorsko-restauratorskich;
- d) programy ochrony środowiska;
- e) studia i analizy, koncepcje;
- f) plany rewitalizacji;

4) instrumenty społeczne

- a) edukacja kulturowa;
- b) informacja;
- c) współdziałanie z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego, kościelnymi jednostkami organizacyjnymi, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami i posiadaczami obiektów zabytkowych;

5) instrumenty kontrolne

- a) koordynację i monitorowanie realizacji kierunków działań oraz zadań związanych z tymi działaniami realizować będzie Referat Gospodarki Przestrzennej w Urzędzie Miasta i Gminy Buk;
- b) aktualizacja danych zawartych w gminnej ewidencji zabytków;
- c) monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego.

X. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Monitoring polega na prowadzeniu stałej obserwacji procesów i zjawisk, które są istotne z punktu widzenia realizacji programu.

Za monitorowanie realizacji programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Buk odpowiada Burmistrz Miasta i Gminy, który co dwa lata będzie przedstawiał Radzie Miasta i Gminy Buk sprawozdanie z realizacji programu. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miasta i Gminy.

Sprawowanie monitoringu w imieniu Burmistrza Miasta i Gminy powierzono Referatowi Gospodarki Przestrzennej w Urzędzie Miasta i Gminy Buk. Monitorowanie przebiegu realizacji programu będzie ważnym elementem jego wdrażania. Przedmiotem monitoringu będą działania podejmowane przez gminne władze wykonawcze w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami (w ramach własnego budżetu gminnego), jak i działania innych podmiotów w tym zakresie w oparciu o środki własne i inne środki finansowe.

XI. Niektóre źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Wśród zewnętrznych źródeł finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami wymienić należy:

1) Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

a) dane adresowe:

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Departament Ochrony Zabytków
ul. Ksawerów 13
02–656 Warszawa,

b) witryna internetowa: <https://www.gov.pl/web/kultura>,

c) dofinansowanie udzielane na: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych); prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków); prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych) – dotacje udzielane w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „*Ochrona zabytków*”,

d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:

- podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie;

2) Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

a) dane adresowe:

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

ul. Gołębia 2

61–834 Poznań,

- b) witryna internetowa: poznani.wuoz.gov.pl,
- c) dofinansowanie udzielane na: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:
 - osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie;

3) Marszałka Województwa Wielkopolskiego

a) dane adresowe:

Marszałek Województwa Wielkopolskiego

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego

Departament Kultury

pl. Wolności 18

61–739 Poznań,

- b) witryna internetowa: <https://www.umww.pl>,
- c) dotacje udzielane na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania,
- d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:
 - podmioty posiadające tytuł prawny do zabytku położonego na obszarze województwa wielkopolskiego;

4) Radę Powiatu w Poznaniu

a) dane adresowe:

Rada Powiatu w Poznaniu

ul. Jackowskiego 18

60–509 Poznań,

- b) witryna internetowa: <https://www.powiat.poznan.pl>,
- c) dotacje udzielane na planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków, znajdującym się na obszarze powiatu poznańskiego i posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców powiatu,
- d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:
 - podmioty będące właścicielem lub posiadaczem zabytku, a także podmioty posiadające inny tytuł prawny do zabytku;

5) Radę Miasta i Gminy Buk

a) dane adresowe:

Rada Miasta i Gminy Buk
ul. Ratuszowa 1
64–320 Buk,

b) witryna internetowa: <https://buk.gmina.pl>,

c) dotacje udzielane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji lub w roku następnym po roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji,

d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:

- osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku położonego na obszarze Miasta i Gminy Buk;

6) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Departament Wyznań Religijnych

oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

Wydział Funduszu Kościelnego

a) dane adresowe:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Departament Wyznań Religijnych
oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych
Wydział Funduszu Kościelnego
ul. Batorego 5
02–591 Warszawa,

b) witryna internetowa: <https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>,

c) dotacje udzielane na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolacja, remonty i wymiana zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej itp.); nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (dzwonnicy wolnostojących, krzyży), ruchomego wyposażenia (obrazów, ikonostasów, stalli, epitafiów, szaf i naczyń liturgicznych, instrumentów muzycznych i dzwonów) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (polichromii, fresków, witraży i posadzek),

d) podmioty uprawnione do występowania o dotację:

- osoby prawne Kościoła Rzymskokatolickiego,
- osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych,
- osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2017 r., poz. 1153 z późniejszymi zmianami).

Ponadto istnieją możliwości pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

Wymienione wyżej źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Uzasadnienie do uchwały Nr XLV/392/2022

Rady Miasta i Gminy Buk

z dnia 27 września 2022 r.

w sprawie: uchwalenia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Buk na lata 2022-2025”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.Dz.U.2022, poz.840) nakłada obowiązek sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. W art. 87 ust. 1 czytamy, iż: *”zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”*.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 przywołanej powyżej ustawy Program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii właściwego konserwatora zabytków. Stosownie do art. 87 ust. 3 ustawy, projekt niniejszego Programu skierowany został do zaopiniowania przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, który pismem nr WWKZ.5120.7455.1.2022 z dnia 25.08.2022 r. (wpływ do tut. Urzędu 29.08.2022 r.) pozytywnie zaopiniował przedłożone opracowanie, przy uwzględnieniu uwag złożonych przez Powiatowego Konserwatora Zabytków w Poznaniu (pismo nr KZ.410.00103.2022.II z dnia 04.08.2022 r.).